СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК **5** (486), 5—11 лютого 2009

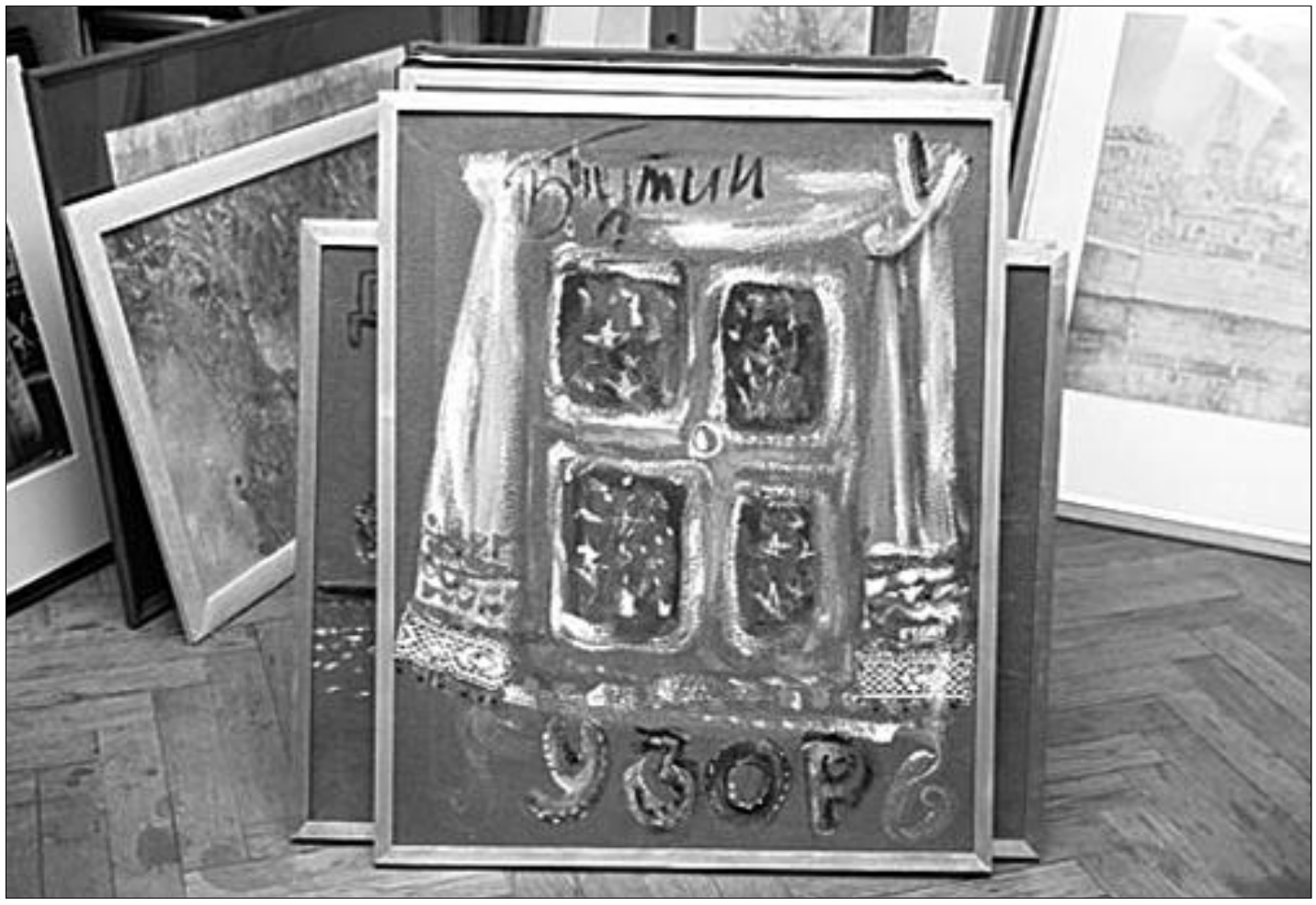

Ця картина російського прем'єра В. Путіна намальована за гоголівськими мотивами. Сьогодні її можна прочитати як ілюстрацію відносин Росії та України.

ДРУЖБИ З ІМПЕРІЄЮ НЕ БУВАЄ

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Час українського романтизму добігає кінця. Яскрава національна ідея неодмінно консолідувала б суспільство, але цього не сталось, бо Росія так і не вийшла з незалежної України. Говорячи це, ми в глибині душі відмовлялись вірити в такий жахливий діагноз. Росія дуже зручно влаштувалася в усіх структурах держави, опираючись на тисячі таємних і тепер неприхованих прихильників, підсобників, найманців і технологів російського впливу на українців. Є всі ознаки того, що в Україні домінує силовий процес консолідації суспільства навколо гуманітарних цінностей Росії. Про це свідчать наслідки конфлікту мов, що не на користь українській, і результат інформаційного змагання, очевидний на екрані телевізора, газетних шпальтах і просто на вулицях міст.

Російський чинник прискорює тиск на суспільство вже цілком саморушійно. Українське суспільство мимоволі робить це для Росії безкоштовно. Процес підживлюється зсередини за рахунок домінантної присутності носіїв російської мови і російської ментальності передовсім у владі, великому бізнесі та ЗМІ.

Це не російський шовінізм, як дехто вважає, а історично перевірена, надійна технологія, з допомогою якої багата владна верхівка Росії забезпечує собі економічну вигоду в Україні. Гроші — й жодних сентиментів! Бажання впливати на всю Європу вторинне, хоч жадане, адже відкриває перспективу економічної вигоди. Російський шовінізм виявляється як звичайна реакція хижака тільки у відповідь на спробу України не погодитися з таким "прозорим" і суто прагматичним планом поширення російського впливу на українських теренах.

Імперія й у XXI столітті мусить "живитись іншими народами" — така її природа. Немає сенсу ненавидіти за це Росію чи намагатися завоювати її прихильність. Це безглузде витрачання часу, який українці могли б використати для облаштування власного життя. Хоч як парадоксально, Росії вигідно провокувати нас на ненависть, продажництво чи зраду — це головна історична інтрига російсько-українських відносин, яка дає поживу для мотивації ще більшого тиску і самовиправдання дій імперії у власних очах.

Росія прагне стати наддержавою, і тому її поведінка не буде унікальною, як ми звикли вважати досі. Серед сучасних наддержав хижацький тип поведінки з подобою розкритих обіймів та усміхненого "фейсу" — нормальне явище, до якого звикли всі народи, крім нас. Це неможливо маскувати словами, хоч би для цього працювали армії фахових журналістів і технологів з інформаційного впливу. Отже, Росія для нас — симпатичний ведмідь, з яким можна торгувати, але не треба пробувати його дресирувати, не брати в дружній хоровод — він хижак і хоче їсти. Недавній газовий конфлікт — урок для України, як треба будувати майбутні відносини з сучасною Росією.

Україна повинна не ображатись на зверхність того, кого комуністична пропаганда нарекла "старшим братом", адже дружби з імперіями не буває. Варто дбати про власну перспективу, пам'ятати, що справжнє життя нації відбувається лише в гуманітарній сфері, а господарство похідне. Якщо в державі домінують чужі цінності, господарство не підніметься вище рівня економіки колонії. Становище так званих країн, що "вічно розвиваються", підтверджує це правило. Як передумова жорсткої економічної конкуренції, в Україні відбувається змагання двох центрів — українського і проросійського. Якщо переможе громадянська консолідація навколо російського набору гуманітарних цінностей — економічно виграє російський великий бізнес, відновиться історична Малоросія з усіма наслідками для етнічних українців.

У процесі розвитку української державності ми якось непомітно пропустили точку неповернення гуманітарно-мовної рівноваги. Слухали байки лібералів про ринкову економіку. Процес російського гуманітарного домінування вже не врівноважується відповідним опором етнічних українців. Світовий бізнес теж долучився до підтримки зросійщення українців як до технології "дотискання" України і перетворення на слабкого світового конкурента. Тепер кожен сильний світу цього ладен бачити в Україні територію для доброго зиску, про що свідчить і тотальна інформаційна "пасивація" України як "корупційної держави", хоч корупція опанувала весь світ, і найбільше її — у великих країнах. Зросійщення етнічних українців в Україні перетворилося на глобально вигідний, тобто не лише російський проект. У такому разі ми ризикуємо опинитися в ролі Нової Америки з Клондайком, яку відкрив їхній Колумб.

Нам треба боронитися, щоб Україна з часом не стала тирлом світу, коли на місцеве населення ніхто не зважатиме — чи ти щирий українець, чи ти москволюб, чи ти мирний малорос. Припинити домінування проросійського гуманітарного начала можна тільки шляхом відновлення конституційного порядку застосування державної мови, після чого використання російської повернеться в природне русло збереження і розвитку самобутності російської етнічної меншини.

Для відвернення небезпеки малоросійського переродження України залишається невикористаною і майже непереможною особиста дія кожного, хто є справжнім українськомовним українцем, хоче подолати зросійщення, а також державницька позиція громадян іншого етнічного походження, які свідомо шанують українську мову і хочуть жити в консолідованій і сильній Україні.

Хоч би хто що казав, а в Україні все залежить від українців!

ПРОДАЖНЕ БОЛОТО ЧИ НОСІЇ ІДЕЇ?

5

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

6–7

НА ДОПОМОГУ ШКОЛІ

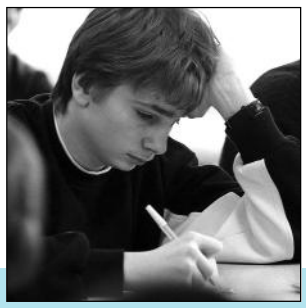

10–11

"РАЗОМ" — МОЛОДІ Й ТАЛАНОВИТІ

15

Добровільні пожертви "На Кобзареву Церкву": МБФ "Українська Родина" Р/р № 26045200145101 в Подільській філії АКБ "Київ", МФО 320401 ЗКПО 21709106

СБУ ВІДКРИЛА ДОСТУП ДО ТАЄМНИХ ДОКУМЕНТІВ РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ

Євген БУКЕТ
Фото автора

23 січня Президент України Віктор Ющенко підписав Указ № 37/2009 “Про розсекречення, оприлюднення та вивчення архівних документів, пов’язаних з українським визвольним рухом, політичними репресіями та голодоморами в Україні”. Указом передбачено скасування грифу секретності з радянських документів як таких, що не містять таємниці держави Україна.

У брифінгу, присвяченому цьому, взяли участь в. о. голови Служби безпеки України Валентин Наливайченко, директор Галузевого державного архіву СБУ Володимир В’ятрович.

“Від 23 січня цього року Україна більше не зберігає і не охороняє секретів карально-репресивної системи Радянського Союзу. Це означає, що СБУ як головний державний орган у сфері забезпечення охорони державної таємниці знімає радянський гриф таємності з усіх кримінальних справ, розпорядчих, статистичних документів секретного діловодства та інших документів, пов’язаних з українським визвольним рухом, політичними репресіями та голодоморами в Україні з 1917 до 1991 року”, — наголосив В. Наливайченко. Він також запевнив, що відтепер кожна людина, громадянин України чи іншої країни або особа без громадянства має право на повернення всіх документів про всіх своїх родичів — до останньої фотокартки, якщо вони зберігаються в Україні.

Для цього достатньо звернутися з письмовою заявою до інформаційно-довідкових залів у Києві (вул. Ірининська, 2), Харкові (вул. Мироносицька, 2) та Одесі (вул. Єврейська, 43), де є можливість працювати з електронними копіями розсекречених документів, база яких поповнюється щодня. Документи систематизовано й об’єднано тематично (Голодомор, ОУН-УПА, репресії, дисидентський рух тощо) і за видами (накази, розпорядження, листи тощо). Вже у першому півріччі цього року інформаційно-довідкові зали буде відкрито в усіх обласних центрах України.

За словами керівника відомства, позиція Президента України Віктора Ющенка полягає у тому, що відповідно до законодавства України, не може належати до державної таємниці інформація про порушення прав і свобод громадян та незаконні дії органів державної влади.

Лише в архівах СБУ йдеться про близько 800 тисяч томів з грифами “секретно” та “совершенно секретно”, за якими стоять долі мільйонів людей, що стали жертвами комуністичного режиму. Крім роботи з власними архівами, СБУ як контрольний орган у сфері державної таємниці здійснюватиме контроль зняття грифів секретності та виконання Указу Президента іншими органами влади України.

Для реалізації Указу Президента в частині зняття грифів секретності в Галузевому державному архіві СБУ та в архівах при регіональних управліннях Служби найближчим часом буде підготовлено відповідні інструкції й розпочато інтенсивну роботу. “Ми беремо на себе зобов’язання завершити цю роботу за рік. Створюватимемо експертні групи з провідних істориків, які визначатимуть історичну вартість документів та пріоритетність їхнього оприлюднення”, — запевнив В. В’ятрович. Усі зацікавлені науковці, студенти, хто може допомогти в опрацюванні фондів, переведенні їх в електронний вигляд, мають право першочергового доступу.

Директор Галузевого державного архіву СБУ представив колекцію документів, серед яких інструкції ЧК, “розстрільні списки”, картисхеми депортацій, альбоми повстанських фотографій, доповідні КДБ для ЦК Компартії про розвиток в Україні дисидентського руху.

“Ані як держслужбовець, ані як історик не бачу, яку загрозу національним інтересам України становить розсекречення списків розстріляних 1937-го, документів про масову депортацію з Західної України в рамках операції “Запад” 1947 року чи колекції фотографій УПА з 1950-х років”, — сказав В. В’ятрович.

Уже до кінця року планують відкрити електронні архіви, створити веб-портал, на якому кожна людина, навіть не звертаючись до архіву СБУ, зможе перевірити наявність у ньому документів.

“Саме створення відкритого доступу до матеріалів радянської карально-репресивної системи — найважливіша передумова подолання наслідків тоталітаризму в країні. Завдяки цьому ми зможемо зняти суспільну напругу довкола питань українського минулого, сформувати фундамент для консолідації та незворотності демократичного розвитку України”, — наголосив В. Наливайченко.

ЇХНІ ДУШІ ХОЧУТЬ ТЕПЛА Й УВАГИ РІДНИХ

Світлана ОРЕЛ,
м. Кіровоград

...Могили моїх діда і прадіда — на самому краї старого цвинтаря села Костянтинівки Новомиргородського району. Праворуч багато горбиків, але не збереглося жодного напису про тих, кого поховано на цьому клаптику землі. Їхні нащадки або теж уже відійшли в кращі світи, або роз’їхались по далеких краях, не маючи змоги навідувати могилки рідних. З наших прадіда Лавра та діда Степана починається доглянута частина цвинтаря. Та пам’ять людська нетривка. Не залишилось нікого, хто пам’ятав би прадіда, дедалі менше тих, хто пам’ятає діда, бо трьох його доньок, зокрема і моєї мами вже теж немає.

Але в нашому обласному архіві збереглася справа прадіда — найстаршого репресованого в області. Коли Лавріна Дмитровича 1930-го заарештували, йому виповнилося 83 роки. Свідки підтвердили, що куркуль Лаврін Чудний відверто сміється з колгоспників (коли вони їхали вперше сіяти, він сказав: “Дивіться, голота-ледарі їдуть у поле!”), поширює чутки, ніби розкуркуленим повернуть усе забране майно, і шалено агітує, аби люди забирали коней з колгоспів і не усуспільнювали озимину, бо залишаться голодні. На протоколах допитів є підпис мого прадіда — простим олівцем друкованими літерами — він був малописьменним. Важко поєднати той підпис зі знайомою з дитинства могилою...

Гортаючи справи репресованих, можна зустріти багато вражаючих історій. Не раз доводилось бачити, як у читальному залі обласного архіву виникало протистояння між рідними тих, хто зазнав репресій, та працівниками архіву. Архівисти не дозволяють читати ті частини справ, де є протоколи допитів свідків. У приміщенні, де зберігаються справи репресованих, немає ксерокса. До того ж, дозвіл на копіювання слід одержати від директора архіву, попередньо написавши заяву... А люди часто приїздять з інших міст. Але архів у Кіровограді працює лише один день на тиждень. Виходить, ніби у відвідувачів і в працівників архіву — своя правда...

ПРАВДА НАТАЛІ БАЗИЛЕНКО

Викладач музики з Броварів Київської області шукала справи своїх дідуся і батька, за її словами, десять років.

— Моя бабуся, — згадує пані Наталя, — дуже багато знала і вміла, розповідала про дідуся і батька. Про дідуся ніхто нічого не знав, навіть мій батько вірив, що його не розстріляли, а він помер далеко в Росії. Про Німеччину тато розповідав, про радянський табір ні — боявся за нас. Усе життя батько працював директором музичної школи. Був дуже добрий, мудрий, талановитий. В області його всі знали. 1997-го, коли тата не стало, я вирішила дізнатися правду. З 1998-го зверталась у всі УСБУ і держархіви, бо про ті страшні випробування, що він пройшов, нам, рідним, потрібно знати. Для мене важливо і синові про це розповісти.

Коли моєму батькові було 11 років, заарештували його батька, вчителя місцевої школи, 16-річним тато потрапив у фашистську неволю, 19-річним — у радянські табори, а з 27-ми весь час боявся за рідних. А бабуся моя як це пережила! 1937-го заарештували чоловіка, 1942-го забрали єдиного сина.

Тож Наталя почала звертатися в УСБУ різних областей, в архіви з надією знайти документи, які стосуються її рідних. Почала з Києва, потім — Одеса, бо містечко Ульянівка, де жили в ті роки її дідусь і бабуся, тоді належало до Одеської області, потім увійшло до складу Кіровоградської. Ще 2001 року УСБУ в Кіровоградській області повідомило, що справа її дідуся — в обласному архіві. І ось з 2001-го до 2008-го тривало листування, але, за словами Наталі, без жодного результату.

18 травня 2008-го вона була в Биківні, де вшановують пам’ять безневинно розстріляних. Не знаючи, де могилка її дідуся, вважала, що хоч так вшанує його пам’ять. Під емоційним враженням від поїздки Наталя знову написала заяву в Держархів Кіровоградської області. Через два дні отримала рекомендований лист з усією інформацією про дідуся: де і коли його заарештовано і розстріляно, навіть було вказано час — 24 год. 00 хв. Тож Наталя вирішила поїхати до Кіровограда, щоб ознайомитися зі справою.

— Приїхала я в Кіровоград, — розповідає Наталя, — і відразу ж подалася в обласний архів. Та виявилося, що справи репресованих зберігаються у приміщенні колишнього партійного архіву, а це в іншому районі міста. Невже не можна було про це попередити? Доки дісталась — працівниці архіву вже збиралися на обід. Одна з них сказала, щоб я прийшла о 15:00, а працюють вони до 16-ої! Після тривалих перемовин вони перенесли зустріч на 13:30.

Коли почала читати справу, то плакала, бо не уявляла, що це настільки жахливо. У справі є заява дідуся, написана його рукою, мені дуже хотілося мати її ксерокопію, але виявилося, що це неможливо: в архіві ксерокса нема, про те, щоб винести справу, навіть не йдеться. До того, що я приїхала з іншого міста і через кілька годин мені треба від’їздити, всім було байдуже. Мені дозволили сфотографувати підпис дідуся, добре, хоч фотоапарат був із собою.

Справи батька Наталя досі не знайшла. На жаль, немає перспективи віднайти й поховання її дідуся — УСБУ тут категоричне: нема жодних даних.

ПРАВДА АРХІВУ

Про ті болючі питання, які порушує Наталя Базиленко, наша розмова з директором Державного архіву Кіровоградської області Тамарою Чвань.

— Як часто звертаються до вас родичі репресованих з проханням ознайомитися зі справами своїх близьких?

— Звертаються діти, зараз уже й онуки. Але таких звернень небагато. У грудні 1992 року УСБУ передало нам 55 515 справ. Це фільтраційні справи на вивезених до Німеччини, 13 162 — справи репресованих. Такий крок свідчив про демократизацію суспільства, про те, що держава фактично визнає, що тисячі людей безневинно постраждали (хоч серед справ є й такі, фігурантів яких досі не реабілітовано). Справи тим самим ввели в науковий обіг. Але переклавши на архів цей тягар, ніхто не потурбувався ні про методичне, ні про матеріальне забезпечення. Адже коли з’явилася перспектива отримання компенсації тим, кого вивезли до Німеччини, до нас масово пішли люди, і ми в ті роки видали близько 22 тисяч довідок. Але штат архіву не розширювався.

— Чи отримали ви якісь регламентні документи щодо того, як працювати зі справами репресованих, адже тут ідеться про дуже делікатні речі?

— На жаль, конкретних регламентних документів немає. На наукових конференціях орієнтували: слід враховувати, що у справі, скажімо, на одну людину, обов’язково фігурують інші особи, зокрема свідки. Дуже часто вони давали неправдиві свідчення під тиском репресивних органів. Було й таке, що людей просто примушували підписувати протоколи з потрібними свідченнями. Це для нас стало серйозною проблемою. Надаючи право родичам ознайомитися зі справами, ми не надавали можливості переглянути документи, які стосуються інших осіб.

Ми користуємося Законом “Про інформацію”, правилами роботи архівів, але цього не достатньо.

— Чому в архіві, де зберігаються справи репресованих, немає ксерокса? Адже виносити справи заборонено.

— Якщо є потреба отримати копію, слід написати заяву. Ми беремо справу, веземо в головний корпус і тут копіюємо. Однак зробити це терміново не виходить. Та й отримати справу можна принаймні через кілька годин після замовлення. За нашими правилами — через день, але ми намагаємося йти назустріч. Адже в архівосховищі справу перед тим, як видати, переглядають по аркушах. Так само й після повернення.

— Чи є перспектива комп’ютеризувати архів? Тоді всі трудомісткі процеси, насамперед для вас, значно спростилися б.

— В області існує програма розвитку архівної справи, якою на 2009 рік заплановано 40 тисяч гривень на придбання оргтехніки. Є певна перспектива і на 2010-й. Поки що почали вносити в комп’ютери метричні книги, створюємо банк даних рішень виконкомів. Потрібно створити локальну мережу. Ми вже підготували центральний фондовий каталог, що дуже допомагає в роботі.

За підпорядкування тільки Держкомархіву певний час наш розвиток зовсім не фінансували, тепер маємо подвійне підпорядкування, нас фінансують з обласного бюджету. Є відповідне розпорядження Президента про матеріальне забезпечення архівів, розширення штатів, але насправді цього немає. Фактично нас фінансують на третину від того, що закладено в програму розвитку.

* * *

Отож, відкривши доступ до справ репресованих, держава не створила ні правових, ні матеріальних умов для ознайомлення з ними близьких жертв тоталітарного режиму. Поки що звернень небагато, але інтерес зростає. Адже без минулого немає майбутнього.

«НЕВЖЕ Й ТАКІ ДАТИ НЕ МОЖУТЬ ОБ’ЄДНАТИ НАС?»

Петро АНТОНЕНКО

Ці слова голови Всеукраїнського товариства “Просвіта” Павла Мовчана були сповнені болю і тривоги за наше сьогодення. А сказано їх на організованому “Просвітою” вечорі в столичному Будинку літератора, де Товариство презентувало щойно видану Видавничим центром “Просвіти” книжку “Крути. Січень 1918 року”. Презентація відбулася 29 січня, саме в день 91-ої річниці пам’ятного для української історії бою. Це був один із заходів Товариства, проведених на знак цієї дати. Ще вранці вшанування Героїв Крут традиційно, як і щосічня, пройшло на місці їхнього поховання, на Аскольдовій могилі. Та навіть тут, на святому місці, у святий день, наша влада продемонструвала своє роз’єднання. Саме таке, що тоді, 1918-го, призвело до поразки наших визвольних змагань. Тож знову там, де було поховано, як написав свого часу Тичина, “український цвіт”, про уроки Крут, уроки УНР говорили лише представники національно-демократичних сил.

Окрім громадськості, свої заходи проводила і влада — в різний час у різних місцях. І в самих Крутах, і в столичному Будинку офіцерів у різних аудиторіях. Але, як слушно сказав ведучий вечора — голова

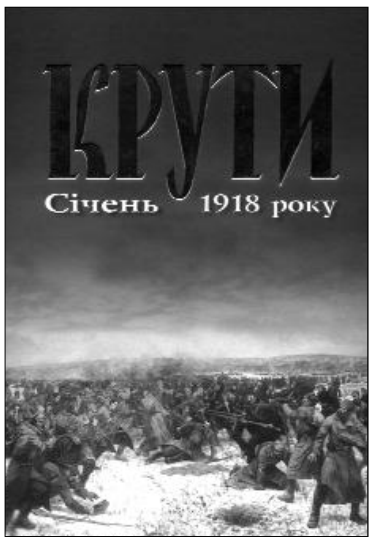

“Просвіти”, чи не час уже збирати на такі святі для України дати спільну аудиторію, всю нашу спільноту? Інакше, наголосив він, ми знову “змушені будемо повторювати 90-літні інвективи”, якщо не робитимемо висновків з власної історії.

До серйозних висновків спонукає і презентована книжка, яку наша газета вже представила в попередньому числі.

Про це говорили, окрім ведучого вечора, також упорядник книжки народний артист України Ярослав Гаврилюк, який очолює Історико-культурологічне товариство “Герої Крут”, директор Видавничого центру “Просвіта” Василь Клічак, заступник голови Держкомтелерадіо (за видавничою програмою цього відомства було видано книжку) Василь Шевченко, історик Сергій Білокінь, письменники Олександер Шокало, Василь Портяк.

Книжка вийшла друком порівняно невеликим накладом — 3 тисячі, а вона дуже потрібна кожному навчальному закладу, кожній бібліотеці. Тому йшлося і про потребу її перевидання, і потребу подальших таких презентацій. Ця була третя. Перша відбулася в січні в Чернігові, адже саме на Сіверській землі розташовані Крути, друга — в Білій Церкві, і ось ця — у столиці.

Добре було б долучити до цієї справи українські медіа, адже тоді про книжку почули б тисячі людей. Але чи цікавлять теми нашої історії так звані українські ЗМІ, охочіші до вбогих сенсацій? Про наш напівокупований інформаційний простір теж ішлося на вечорі. Тут також насувається агресія — інформаційна.

Але завжди є надія. Не марно ж свій чудовий виступ на вечорі молодий український кобзар, вихованець Стрітівської школи Всеволод Сазонов почав з пісні “Ой, у лісі, на полянці”, однієї з найвідоміших пісень вояків Української Повстанської Армії.

91-ша РІЧНИЦЯ КРУТ

Олександр ШЕПНІВСЬКИЙ
Фото автора

Біля Меморіалу пам’яті Героїв Крут для вшанування полеглих молодих захисників України зібралися представники влади, громадських організацій, громадяни України.

Кульмінаційним моментом стало покладання квітів до Меморіалу Президентом України.

Прозвучав Державний Гімн України, гарматний салют, до присутніх звернувся Президент Віктор Ющенко. Він запросив відвідати музейні експозиції, розміщені в залізничних вагонах Меморіального комплексу.

Ушанувати пам’ять загиблих юнаків прибули лірник, лауреат Шевченківської премії, народний артист України Василь Нечепа, творчі колективи Чернігівщини, представники громадських організацій.

ПАМ’ЯТІ ГЕРОЇВ

Віталій СКАЛЬСЬКИЙ,
Український інститут національної пам’яті

У Будинку культури с. Крути Ніжинського району Чернігівської області відбулися читання, присвячені 91-й річниці подвигу Героїв Крут “Крути: проблеми державотворення — від доби Української революції 1917—1921 рр. до сьогодення”. У науковому зібранні взяли участь представники Українського інституту національної пам’яті, Інституту історії України НАН України, Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя, Чернігівського державного технологічного університету. На відкритті виступили голова наглядової ради Благодійного фонду “Ніжен” Микола Шкурко, почесний член громади с. Крути, завідувач кафедри менеджменту Чернігівського державного технологічного університету, доктор економічних наук Микола Бутко, старший науковий співробітник Центру пам’яткознавства НАНУ Сергій Зозуля.

Під час читань було презентовано видання “Крути. Січень 1918 року”.

Український інститут національної пам’яті передав для сільської та шкільної бібліотек с. Крути інформаційні матеріали, що стосуються Української революції 1917—1921 років, Голодомору 1932—1933 років в Україні.

Учасники читань поклали квіти та відвідали музейну експозицію на меморіальному комплексі “Пам’яті Героїв Крут”.

Читання завершилися виступом гурту “Народна криниця” Ніжинського училища культури і мистецтв ім. М. Заньковецької.

Книжка битія кожного народу пишеться не чорнилом, а кров’ю. Такий, очевидно, закон вищої волі. Ми сьогодні побожно схиляємо голови перед світлою пам’яттю тих невідомих лицарів, що жертвенно дали своє повне сил життя за честь мертвих, живих і ненароджених братів своїх. Слава їх пам’яті! Слава вічна й незмінна великій нашій Землі Україні!

Улас САМЧУК

ЛИЦАРІ ЧЕСТІ И СВОБОДИ

Ніна ГНАТЮК
Фото автора

Презентація книжок про Крути стала першим заходом у нещодавно відкритому музеї Української революції 1917—1922 рр. І тому особлива урочистість панувала в цьому залі.

Заступник голови Українського інституту національної пам’яті, доктор історичних наук, професор Владислав Верстюк, розповідаючи про подвиг Героїв Крут, підкреслив, що ці молоді люди свідомо стали на захист УНР, високо підняли національний стяг, стали на багато століть взірцем справжнього, не декларативного патріотизму для української молоді.

Велику справу зробили упорядник Ярослав Гаврилюк і Видавничий центр “Просвіта”, подарувавши читачам книжку непроминального значення — “Крути. Січень 1918 року”. Це фундаментальне зібрання документів, матеріалів, досліджень, спогадів про подвиг молодих захисників Української держави, борців за незалежність.

Книжка гарно ілюстрована, вона особливо цінна тим, що подає документи з “обох боків барикад” — тут опубліковано статтю Й. Сталіна “Що таке Рада”, Ноту Ради Народних Комісарів РСФРР Українській Центральній Раді, свідчення Ф. Дзержинського у справі М. Муравйова та інші документи тієї складної пори.

У презентованому виданні вміщено кіносценарій Василя Портяка і Ярослава Гаврилюка “Крути”.

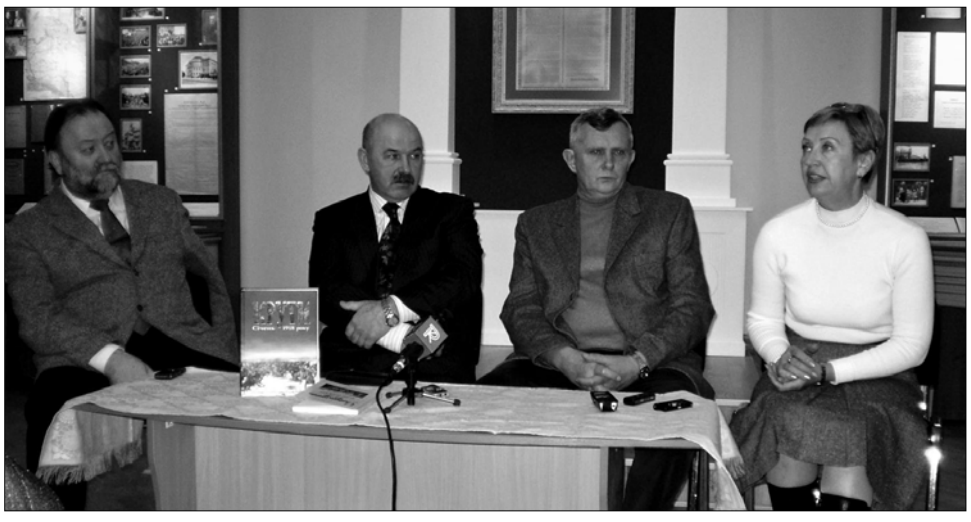

О. Кучерук, В. Верстюк, Я. Гаврилюк і О. Бойко під час презентації

Начальник музейної й виставкової діяльності УІНП Олександр Кучерук наголосив на нагальній потребі присвятити окреме видання поетичним творам про Героїв Крут.

“Історія створення цієї книжки була довгою і непростою, — сказав народний артист України, голова історико-культурологічного товариства “Герої Крут” Ярослав Гаврилюк. — Колись мені сказав Іван Миколайчук про могилу Героїв Крут: “Тут спочиває наша совість. Але колись вона прокинеться”. В ім’я цього і працюємо”.

Було презентовано також книжку “Українська революція 1917—1921: Подвиг героїв Крут”. На замовлення УІНП її видрукувало видавництво ім. О. Теліги. У виданні вміщено матеріали наукових читань, що відбулися 24 січня 2008 р. в м. Ніжині.

Цікавим був виступ кандидата історичних наук Олени Бойко — упорядника книжки “Крути 29 січня 1918 року”, в якій на основі спогадів очевидців відтворено реальний хід тієї трагічної події, що для багатьох стала легендою, міфом. Їх було не 300 — ця цифра існує в уяві, бо Микола Зеров під час похорону на Аскольдовій могилі порівняв їх самопожертву з подвигом 300 спартанців. А насправді, як засвідчують документи, у студентській сотні хоробрих юнаків було близько 130.

Російське військо Муравйова, якого звинувачував у “кошмарних розправах, розстрілах, самодурстві” навіть Ф. Дзержинський, навічно заплямувало себе нечуваною жорстокістю. Полонених били прикладами, нагаями і просто кулаками, а потім — “запісать в расход”. Двадцять сім юнаків було розстріляно.

Голова Інституту національної пам’яті Ігор Юхновський зазначив, що сьогодні, коли так непросто утверджується українська незалежність, дуже важливо усвідомлювати, що Україна постала на карті світу як незалежна держава завдяки героїчному чину багатьох своїх синів і дочок. І подвиг цієї студентської сотні під Крутами ніколи не згасне у нашій пам’яті. Маємо максимально возвеличити усі імена загиблих за нашу свободу, привернути увагу молоді до цих яскравих постатей.

“Влада — лише віддзеркалення того, які ми насправді”.

ТО ЧИЇ Ж ІМЕНА НОСЯТЬ НАШІ ВУЛИЦІ?

Євген БУКЕТ
Фото **Олеся ДМИТРЕНКА**

Торік у березні народний депутат України, голова підкомітету з питань репресованих, етнополітики та попередження міжнаціональних конфліктів, член Головної ради ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Юрій Гнаткевич розіслав міським, селищним і сільським головам Київщини депутатське звернення. У ньому пропонував органам місцевого самоврядування на виконання Указу Президента України “Про заходи у зв’язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932—1933 років в Україні” ініціювати розгляд питання про ліквідацію символів тоталітарного режиму.

Таке звернення було на часі, адже на Київщині в березні 2008-го в кожному райцентрі стояли пам’ятники Леніну, вулиці населених пунктів були рясно засіяні іменами убивць, організаторів геноциду і руйнування храмів. На перейменування вулиць дивилися з острахом, бо не володіли достатньою інформацією про витрати, які ляжуть на місцевий бюджет у разі прийняття відповідних рішень. Виходячи з цього, як додаток до звернення було надіслано зразки документів: положення про Комісію з питань найменувань і пам’ятних знаків, положення про порядок найменувань, пояснення про орієнтовні витрати на перейменування, типологію нинішніх назв вулиць та можливі чи бажані варіанти перейменувань.

В офіційному листі-відповіді на звернення Ю. Гнаткевича **заступник голови Київської облдержадміністрації Р. Єрема** інформував, що станом на 1 березня 2008 року “*в Київській області на державному обліку знаходиться шість пам’ятників В. Леніну національного значення (?) та 184 — місцевого. Крім цього, на території області знаходяться три пам’ятники Кірову, два — Марксу, два — Чапаєву, два — Щорсу, один — Котовському, два — Куйбишеву, один — Свердлову*”. Київська обласна державна адміністрація обіцяла сприяти ініціативам Гнаткевича і виконати Указ Президента.

Влітку 2008 року голова облдержадміністрації Віра Ульянченко звернулася до місцевих громад з проханням активніше позбавлятися символів тоталітаризму. Після оприлюднення її звернення було перенесено пам’ятники з центральних площ **у місті Сквирі, смт Володарці**, демонтовано в **Іванкові, Макарові, Ставищі, Тетієві, Миронівці,** а також **у селах Броварського і Білоцерківського районів.**

Але, захопившись знесенням скульптур, влада Київщини не помітила іншої частини президентського Указу — назв вулиць. Справді, це питання дуже болюче для голів сільських рад. Що й казати — Леніна можна за одну ніч скинути і швидко прозвітувати про виконання настанов, а ось вулиці... Це зайвий клопіт принаймні на півроку...

Я свідок того, як уже з десяток років центральну вулицю **Макарова**, яка носить ім’я Фрунзе, намагаються перейменувати на честь найвідомішого уродженця селища — Святителя Димитрія Ростовського. Йому вже й пам’ятник збудували, що потребувало чималих капіталовкладень, а ось із вулицею — ніяк. Мабуть, тому, розіславши 630 листів зі своїм зверненням і додатковими матеріалами, Юрій Васильович отримав лише 60 відповідей. Але й цього досить, щоб скласти уявлення про місцеві ради Київщини, їхній патріотизм і національну свідомість.

Відповіді надійшли різні. Так, виконавчий комітет **Коржівської сільської ради Баришівського району** повідомив, що *“члени жіночої громадської організації “Ластівка”, екологічної спілки з особливим болем сприйняли Ваше твердження, що місцеві ради не поспішають виконувати Указ Президента. Зокрема, на території Коржівської сільської ради ще в 1992 році було перейменовано вулиці Леніна та Косигіна на Грушевського й Шевченка відповідно”*. Вулиці новобудов села Коржі носять імена Б. Хмельницького, Лесі Українки, В. Винниченка, І. Мазепи, С. Корольова, І. Франка, відомих земляків. Сільський голова Коржів І. Стомаченко запрошує Юрія Васильовича при нагоді завітати в гості та ознайомитися з роботою установ і організацій.

Ірпінський міськвиконком надав у відповідь копію протоколу засідання комісії з питань охорони культурно-історичної спадщини Ірпінського реґіону від 24 грудня 2007 р., на якому розглядали питання перейменування вулиць Ірпеня. Нові назви тоді отримали аж 30 вулиць міста. Деяким повернули назви, які вони мали до 1927 року, а іншим присвоїли імена В. Чорновола, Ярослава Мудрого, І. Виговського, К. Білокур, В. Стуса, Г. Сковороди, отамана Орлика та відомих земляків. Також на мапі міста з’явилися вулиці Соборна, Козацька, Джерельна, Затишна, Вишнева, Калинова, Щаслива.

Літківська сільська рада Броварського району повідомила, що ще в грудні 2004 року **в селі Літках** було перейменовано чотири вулиці, що носили імена Леніна, Калініна, Павлика Морозова і Зої Космодем’янської. У **селі Нові Соколи Іванківського району** вулицю Ватутіна перейменували на честь Лесі Українки ще 1994 року, тоді само вулиця Леніна в сусідній Красилівці стала Центральною.

Юрівська сільська рада Макарівського району *відзвітувала: “Рішенням виконавчого комітету № 19 від 08.02.2008 року найменовано вулиці в селі Копіївка Юрівської сільської ради на честь видатних діячів України Івана Мазепи, Пилипа Орлика, Івана Франка, Лесі Українки. Після отримання Вашої інформації було внесено пропозицію про перейменування центральних вулиць Леніна в селах Юрів та Завалівка”.*

На виконання Указу Президента України **20 сесія V скликання Стещинської сільської ради Поліського району** 14 серпня 2008 року вирішила перейменувати **у селі Стещині** вулицю Дзержинського на вулицю Миру, вулицю XVI партз’їзду на Польову, вулицю 20-річчя Жовтня на Жовтневу.

Позбавитися всіх символів тоталітаризму найближчим часом обіцяли **Пісківська селищна рада Бородянського району, Вахівська сільська рада Вишгородського району і Краснослобідська сільська рада Обухівського району**.

Секретар **Переяслав-Хмельницької міської ради** О. Матвієнко повідомив про провал голосування щодо перенесення пам’ятника Леніну і перейменування 24 вулиць міста на сесії міської ради. *“Виходячи з ситуації, що склалася, а також враховуючи менталітет сучасних українців, у тому числі й пасивність патріотичних проукраїнських сил, просив би Вас лобіювати відповідний закон у Верховній Раді чи порадити Президенту України видати Указ, в якому був би список конкретних символів, які підлягають ліквідації. Зокрема, згадувалися прізвища Маркса, Енгельса, Рози Люксембург, Леніна, Кірова, Куйбишева, Калініна, Якіра, Фрунзе, Павлика Морозова, Щорса, Чапаєва, Ворошилова, Артема, Урицького...”* Ця пропозиція цілком слушна. Іноді місцевим депутатам дуже важко пояснити, що поганого зробив Фрунзе чи Кіров. І це не дивно, адже їх виховували на цих іменах, ставили за приклад. Так, **Ганишівська сільська рада Переяслав-Хмельницького району** стверджує, що більшість жителів вулиць Леніна, Чапаєва та Урицького висловлюється проти перейменувань. Сільський голова В. Литвин обіцяв у травні, що буде проведено роботу з депутатами і людьми на місцях, щоб до кінця року нарешті перейменувати вулиці. Вислухати і врахувати думку мешканців під час розв’язання цього питання обіцяли також **Копачівська сільська рада Обухівського** та **Блідчанська сільська рада Іванківського району.** А **Деміщинська сільська рада Кагарлицького району, Березанська та Ржищівська міські ради** навіть створили спеціальні комісії для вивчення цього питання.

Ще одна проблема — нестача або небажання знайти кошти на виготовлення табличок з новими назвами вулиць, адже це єдині витрати, які несе місцевий бюджет під час перейменування. **У селі Грузькому Макарівського району** саме на це й послалися. **Димарська сільська рада Іванківського району** повідомила, що *“переважна більшість жителів сільської ради є люди пенсійного віку, одинокі престарілі, малозабезпечені безробітні та інші категорії, які не мають змоги та коштів на переоформлення документів”.* Щодо витрат громадян, то у разі зміни назви вулиці мешканці здійснюють тільки процедуру перереєстрації, тривалість якої не обмежена в часі. Перереєстрація може проходити під час зміни паспорта, оновлення фотокарток, зміни прізвища тощо, тобто коли у людини виникає потреба звернутися до паспортиста.

Голова **села Олександрівки Миронівського району** В. Бакаленко просить надати кошти на встановлення пам’ятника Т. Шевченку, також повідомляє, що в місцевому бюджеті зовсім немає грошей на демонтаж пам’ятника Леніну і проведення інших заходів. Сільський голова **села Кірове Бориспільського району** М. Дженжебір повідомив, що *“08. 04. 2008 р. прийняте рішення про встановлення пам’ятника гетьману Івану Сулимі”*, а ось *“для перейменування окремих сіл чи вулиць потрібні кошти”*...

Пославшись на брак коштів, утриматись від перейменування вулиць вирішили **в місті Таращі, селах Піски Іванківського та Півцях Кагарлицького району.**

Бурковецька сільська рада Тетіївського району 25 березня 2008 року вирішила, що немає потреби перейменовувати вулицю Леніна. А **Черепинський сільський голова** П. Рудюк детально, аж на п’яти аркушах, пояснив, чому: *“Така реакція з боку громади пов’язана з тим, що нічого нового в цьому немає. Кожна влада, яка в свій час керувала, нав’язувала свої символи та ідеали і вшановувала своїх видатних діячів, а все що було до неї — ганьбила, спотворювала історичне минуле, руйнувала пам’ятники, тощо.*

Україна — держава з непростою, складною і суперечливою історією. В кожному реґіоні до подій, які проходили раніше на її території відносяться по-різному. Ну як сьогодні у Київській області вулиці можуть носити імена Степана Бандери, Євгена Коновальця, Василя Кука, а у Львові — Муравйова, Леніна, Дзержинського чи Чапаєва? Може, краще пронумерувати наші вулиці на кшталт американських авеню, чи англійських стріт? Тоді дане питання не виникало б в загалі. Все одно питання української культури, її самобутності, розвитку як незалежної європейської держави, — це питання часу...

У своєму зверненні Ви стверджуєте, що переважна більшість місцевих рад укази Президента, щодо вшанування пам’яті діячів УНР, ліквідації топоніміки часів тоталітарного режиму виконувати не поспішає. А як ви думаєте — чому? А тому, що сьогодні потрібно займатися іншими справами, припинити на кінець розбудовувати Україну”. І це наша, українська місцева влада! Наприкінці листа сільський голова **Черепина на Тетіївщині** робить висновок, що *“Це питання сьогодні не на часі... чи не буде нам соромно за те, що вулиці в містах і селах незалежної і самостійної України, які засмічені, брудні і заплювані, а в селах порослі бур’янами і чагарниками, з часто пустими напіврозваленими будинками, де люди поступово спиваються і вимирають (сьогодні уже є бомжі в селі), будуть носити імена діячів УНР, які зробили і віддали все для того, щоб Україна стала незалежною і самостійною?”*

Хочеться відповісти такому голові, що, в селі, де вулиці носять імена убивць, організаторів геноциду і руйнування храмів, а місцева влада стверджує, що Муравйов, Ленін, Дзержинський і Чапаєв — це приклади для наслідування, вулиці справді завжди будуть брудними, заплюваними й порослими бур’янами і чагарниками, з напіврозваленими будинками. Адже який приклад, такий і результат.

У деяких селах Київщини навпаки, місця, де стояв пам’ятник Леніну, поросли чагарями. Люди називають їх проклятими. Натомість відроджують храми, вшановують пам’ять земляків, розвивається соціальна інфраструктура. Читаючи ці листи, я вкотре переконався, що добробут кожного з нас і нашої громади — лише в наших руках. А влада — лише віддзеркалення відображення того, які ми насправді.

Ще два десятки відповідей, що надійшли на звернення Юрія Гнаткевича, були звичайними відписками. Мовляв, розглянемо ваші пропозиції найближчим часом. А ось 570 органів місцевого самоврядування Київщини залишили звернення народного депутата України поза увагою. Не до цього, мабуть...

“На два українці — три гетьмани”. Один — державницький, який щодня намагається зробити щось добре для рідної землі, другий — совковий, який заздрить першому і будь-що намагається йому зашкодити, а третій сидить всередині обох і щодня питає: “А нащо воно тобі? Твоя хата скраю...” Такі вони, реалії сучасної Київщини, сучасної України. Тому в усіх нас, кому не байдуже майбутнє власної країни, завжди було, є і буде дуже багато роботи.

Звісно, депутатських звернень для руйнації “надбань” минулого замало. Потрібно проводити роз’яснювальну роботу, залучати науковців, педагогів, церковні громади, патріотичні громадські організації тощо. Чим більший буде розголос, тим вагоміший матимемо результат. Приклад відзначення на державному рівні 75-х роковин Голодомору 1932—33 років це засвідчив. Упевнений: це лише початок на шляху відродження Великої України.

Ігор МИКОЛАЄНКО,
м. Київ
Фото **Олеся ДМИТРЕНКА**

ТРЕТЯ ПАРТІЯ: ОДНОЗНАЧНО ЗАЙВІ

Нещодавно в одній із антиукраїнських газет натрапляю ось на такий пасаж: “Нельзя не отметить, что КПУ, не только закрепив, но и усилив свои позиции роста, успешно сражается за место третьей партии в стране и ныне имеет поддержку более 7 % граждан”.

Що ж, озирнімося в недалеке майбутнє і, облишивши поки що “этапы большого пути”, сфокусуємося на 90-х, відслідкуємо “позиції росту” комуністичної партії України і чи є вона константою, яка завжди буде в українській політиці. Очевидно, ні, бо динаміка симпатій виборців, зміни в політичній ситуації свідчать протилежне: 2006 року до Верховної Ради обрано 21 комуніста. З рекордних 23—28 % КПУ в минулому десятилітті залишилося лише 3,66 %, майже на межі проходження до парламенту. Це щодо “позиції зросту”, яку навряд чи буде нарощено за той період, який відокремлює нас від наступних виборів.

А тепер про “успешные сражения”.

Після заборони рішенням Верховної Ради 1991 року КПУ-КПРС, яка фактично була сателітом загальносоюзної КПРС, комуністи втратили владу, ресурси і, звичайно, матеріальні цінності.

Заборона КПУ лише частково пояснює масову втечу з партії, яка феноменально швидко втрачала чисельність і прихильників. Більш того, ніхто з рядових комуністів не виступив з протестами. Жодного мітингу, жодного вчинку — КПУ здалася без бою. Вожді, зрадивши “найбільшу й найнароднішу”, з політичної арени не зійшли, перефарбувавшись у “лібералів”, “демократів”, “безпартійних”, “новых русских” і “нових українців”, випірнули з партійного небуття не лише в Україні, а й у Росії та ще деінде, бо капітали, як і партія, інтернаціональні, — вітчизни не мають. А наново зареєстрована КПУ, осмілівши, називає себе офіційним спадкоємцем і наступником радянської комуністичної партії.

Офіційні початки свого нового існування Комуністична партія України бере з 1993 року. Перший і незмінний лідер створеної-відтвореної партії — Петро Симоненко, який і нині веде комуністів крізь сніг і вітер української незалежності.

Піком його популярності можна вважати президентську кампанію 1999 року, коли Симоненко вийшов у другий тур президентських виборів: пізніше і прихильники, й опоненти говоритимуть про те, що він, за домовленістю з Леонідом Кучмою, свідомо “здав” другий тур.

Лідера комуністів на той час цілком задовольняла роль “другої партії” й за результатами рейтингу. Як і в Росії, партія симоненківців у часи Л. Кучми була лише служницею партії влади: КПУ використовували для формування ситуації безальтернативності вибору. Так партії патріотичного крила, національно-демократичної спрямованості витісняли з реальної боротьби за реальну політичну ситуацію в Україні.

Часи змінилися, а КПУ продовжує використовувати стару риторику, і за минулі роки вона не запропонувала жодного нового кроку суспільству і навіть тій частині електорату, що голосує за комуністів. Спроба модернізації зблиснула лише на парламентських виборах 2006 року, коли коридор голосів, який отримає КПУ на виборах, соціологи окреслювали в 3—5 %. Керівництво КПУ замовило політтехнологам і впроваджувало нову концепцію — єврокомунізму, шукаючи шляхів залучення прихильників у свої поріділі лави.

Пропагуючи себе як “справжню опозицію”, КПУ не змогла організувати альтернативного руху, який був би конкурентоспроможним, чим і зумовлене різке падіння рейтингу — з 20,01 % голосів у багатомандатному загальнодержавному окрузі 2002 р. до 3,6 % 2006-го. До жодних суспільно важливих ініціатив, які породжувалися в суспільстві, КПУ не змогла або не захотіла приєднатися. Спочатку були спроби проводити альтернативні заходи, але вони провалилися.

КПУ стала “вічною” опозицією, беззмінно протестуючи проти діяльності всіх президентів і всіх урядів — з моменту проголошення незалежності України 1991 року. В той же час лідери КПУ відмежувалися від акції “Україна без Кучми” (2000—2001 рр.). Лідер КПУ П. Симоненко в березні 2001 року критикував “нову опозицію”, до якої входять “представники украй правих ультрарадикальних національних сил, які вже привели до убогості й голоду український народ”. До речі, слова “фашисти”, “націоналісти”, “бандерівці”, “петлюрівці” — це улюблені лайки П. Симоненка і його соратників.

Під час “касетного скандалу” КПУ вела обережну гру: майже не озвучуючи тему скандалу, вона використовувала масові акції, щоб повторити свої стандартні гасла. Депутати від КПУ у Верховній Раді фактично виступали разом з пропрезидентськими партіями проти правих фракцій: згадайте їхнє голосування про усунення з посади генпрокурора М. Потебенька. На словах виступаючи за зміну не лише влади, а й курсу реформ, КПУ в лідерському складі партії давно закостеніла, стагнація почалася ще із засновницького з’їзду в Донецьку.

Перший секретар ЦК Комуністичної партії України Петро Симоненко, другий секретар Адам Мартинюк і Леонід Грач, що очолює кримських комуністів, залишаються незмінними в партійних святцях.

Деякі аналітики виокремлювали в КПУ національно орієнтоване і русофільське крило, але це залишилося в минулому. З усього спектра політичних партій, які створювали за наслідуванням західноєвропейських чи російських політичних проектів, КПУ зберігає радянську комуністичну ідеологію, це ритори, а не практики.

КПУ не раз намагалася самостійно створити “народний” лівий блок для боротьби за зміни в системі влади. Але у них не вистачило на це уміння й таланту та ще загальнонаціональних харизматичних лідерів, здатних “запалити” виборців. Звикнувши за СРСР бути на других та третіх ролях чи в “масовці”, вони не змогли піти проти своєї совкової природи, злізти зі своїх трибун, врешті, об’єднатися з СПУ, хоч на догоду своїм виборцям заявляли про нагальну потребу такого об’єднання, але далі заяв не пішли, тому що ні для кого з них це не було вигідно. Крім того, вони й не могли бути лідерами всеукраїнської сили, бо не мислили себе інакше, ніж сателітами Москви.

Електорат КПУ поступово розтягають інші політичні сили. Колишні прихильники КПУ, які мешкають у сільській місцевості й слабко урбанізованих містечках, перейшли на бік СПУ; ПСПУ перетягла на себе радикальніший електорат.

Спроба звернутися до єврокомунізму як можливого перспективного напряму розвитку збіглася в часі з новим лівим відродженням у Росії, пошуками нових форм лівого змісту. Після того, як всі парламентські партії в Росії виявилися філіалами “партії влади”, а олігархічна підтримка альтернативних опозиційних партій припинилася, російські комуністи, які отримували від “Газпрому” й інших сировинних експортних компаній значні фінансові вливання, майже перестали надавати допомогу братній партії, тож нині спонсори КПУ серед “ненависного класового ворога” — значного промислового капіталу, зокрема енергетичного.

У часи Майдану, коли майже все суспільство України стало на ту чи іншу позицію, КПУ залишилася абсолютно невизначеною. Комуністи не запропонували своїм прихильникам альтернативи, не очолили важливі й значущі для суспільства процеси. Залишилася та сама риторика тих самих лідерів партії, з’явилися угоди і компроміси з претензією на пайову участь в тому чи іншому розподілі влади і входженні в неї. На словах комуністична ідеологія дуже конфронтаційна щодо інших учасників політичного процесу, на ділі... Втім, справ нема. Лише слова, слова,.. експлуатація ролі “партії ностальгії”, паразитування на протестності й бажанні “повернутися назад”. Але залишається дедалі менше людей, які пам’ятають, як там було насправді.

Російське телебачення не приховує падіння підтримки комуністів у всіх реґіонах колишнього СРСР, втрати актуальності гасел й ідеології “щасливого минулого”. В Росії Комуністична партія природно перестала бути предметом сьогоднішнього вибору людей.

КПУ й нині вибудовує жорстку вертикаль і демонструє відсутність реального оновлення кадрів. На лаві запасних — жодного свіжого обличчя, а ті “юні голуб’ята”, що прилетіли до партійного гнізда, нагадують гайдарівського “Мальчиша-Плохиша” і не відмовляються від “бочки варенья и корзины печенья” від олігархів, що неможливо приховати від електорату. Немає й благодійних справ на рахунку КПУ, конкретних проектів для захисту знедолених, хіба що безплатні комплекти комуністичних газет з тією самою законсервованою риторикою, здатною довести ветеранів до інфарктів та інсультів.

Комуністи не знаходять можливих союзників для блокування, тому перебувають там само — в опозиції до влади, до України, до народу, який зробив свій вибір. Усі експерти шанси комуністів на майбутнє політичне життя оцінюють як дуже низькі. Тому в нинішньому скликанні ВР фракція КПУ не стільки “буферна зона” між коаліцією й опозицією, як продажне болото, яке виставляє на торг свої голоси під час розгляду стратегічно важливих і конфліктних законопроектів.

Однак лідер українських комуністів Петро Симоненко повністю використовує здобутки демократичної держави, проти якої так злісно воює. Не визнаючи злочинів партії, спадкоємницею якої є КПУ, він постійно “в нападі”, намагаючись переконати електорат у тому, що його партія якщо не перша й не друга, то бодай третя. А третій, як відомо, завжди зайвий. То чи не варто самому піти у відставку, не чіпляючись зубами за ноги тих, хто, хоч і важко, йде з власним народом, не міряючи його на відсотки?

“Звіряючи свій життєвий пульс за Леніним” і заявляючи свою готовність “утвердити його звершення й у нашому сьогоденні”, третя партія давно вже стала п’ятим колесом до українського воза. Рік у рік проголошуючи, що настав час брати Україну в комуністичні руки, КПУ давно знає, що не здатна “витягти країну з прірви”. Врешті — яку країну? Ту Україну, яку вони штовхали в прірву мільйонів смертей, переслідувань, русифікації? Ту, для якої за 15 років існування “нової КПУ” нічого не зробили?

Слово “вимирання” — одне з найулюбленіших політичному лексиконі лідерів КПУ. Чи не тому, що за ними стоїть мертва ідея? Врешті, вони самі її умертвляли послідовно і цілеспрямовано.

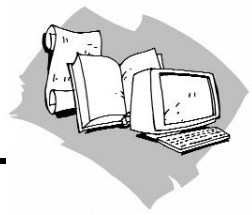

“Захистити свою державу від будь-яких посягань та докласти зусиль до унеможливлення присутності окупантів”.

СКІЛЬКИ ГЛУМИТИМУТЬСЯ НАД НАМИ?

М. ПЕТРЕНКО,
м. Маріуполь Донецької обл.

Шановна редакціє!

Ось уже друге десятиліття донецька газета “Донецкий кряж+”, користуючись свободою слова, паплюжить наші національні святині: мову, історію, культуру. Газета свідомо розпалює міжнаціональну, міжреґіональну ворожнечу, ігноруючи альтернативні думки. Такі “журналісти” газети як Іванов, Сичов, Ребров переходять всі межі здорового глузду. На сторінках видання часто “гостюють” російські шовіністи Дугін, Леонтьєв, Затулін, Рогозін та “пани” Бузина й Табачник.

У числі 42 за 2008 р., наприклад, видрукувано статтю І. Реброва “Свобода слова без Шустера”. У ній не наведено жодного прикладу роботи Шустера на Америку або проти Росії. Проте вся стаття просякнута саме цими мотивами, бо невгодний Реброву Шустер нібито запевняє, “что наш удел — служить “высшему существу” — великому американскому “хозяину”. Першокласний журналіст запрошує на свою передачу людей з різних партій (адже тільки в дискусії народжується істина). Одначе журналістам з газети не подобається те, що телеканал “Україна” не пропагує “двуязичія”, не захлинається від звеличення Путіна. Саме через це Ребров закликає власників телеканалу звільнити Шустера.

А ось І. Шевченко у статті “Скауты и пластуны в “куренях” и “гнездах” пише про козаків: “...Они были не столько защитниками Отечества, сколько авантюристами с большой дороги”. А як же бути з національно-визвольною війною під проводом Хмельницького та з козацьким побратимством?

У числі 43 передрук з Інтернету: “Ведь для “свидомых укров”, с учетом их туповатости и болезненного состояния, такие примитивные, зомбирующие передачи как бальзам на бандеровские раны! Жаль только, что не полностью завершили в послевоенное время работу наши отцы и деды по искоренению фашистских холуев... Возможно, скоро это будет исправлено”.

Напевно, авторам цього блюзнірства відомо, що їхні “отцы и деды искореняли” ще до початку війни. З 8 млн 1,2 млн було зіслано до Сибіру, розстріляно десятки тисяч патріотів, закрито “Просвіту”, заборонено церкву, розпочато зросійщення. Тож чи мав народ право на спротив таким “визволителям”?

А ось “найбільша патріотка Росії”, яка ніяк не хоче залишити ненависну Україну, Л. Гордєєва стверджує: “После распада Советского Союза Русский Мир Украины ужался из-за повального сокращения русских школ, изгнания русского языка из СМИ, теле- и радиоэфира, судо- и делопроизводства...” Брехня на брехні. У Маріуполі (і не тільки в ньому) книгарні завалено російськими книжками, а газетні кіоски — “Известиями”, “Трудами”, “Комсомолками”, “Крокодилами”. Жодна україномовна газета не надходить до кіосків. А скільки українських шкіл у Донецьку? Три чи чотири? А доки навчання у ВНЗ, технікумах, училищах вестимуть мовою сусідньої держави?

“В рамках политики “разделяй и властвуй” запад Украины натравливают на восток, фашистских пособников — на защитников Родины...” Де ж приклади?

У числі 46 газети “проклюнувся” вирощений на антиукраїнському пустирищі Бузина зі статтею “На Украине проворачивается гигантская валютная афера”: “НУНС” — это практически антиукраинская фракция, то есть она состоит из врагов украинского народа... им по барабану, что будет происходить с реальной Украиной. Если Украина превратится в труп в вышиванке, для них это будет самый смак, им за это будут выделены классные пенсии в США”. Чому ця людина не у психіатричній лікарні? Ось у такому антиукраїнському дусі виховують мешканців Донбасу і, на превеликий жаль, мети досягають.

Коли ж і хто припинить це глумління над українцями на їхній землі?

В ІМПЕРСЬКОМУ ДЗЕРКАЛІ

Петро АНТОНЕНКО

Схоже, нема в нашій історії дати, нема імені, не облитого Олесем Бузиною болотом, що стає можливим за дивного заціпеніння наших титулованих істориків. Вони чи то ошелешені шахрайством від історії, чи то гребують зі своїх висот відповідати “якомусь” Бузині (так сказав один з істориків). А шкода. Писання плодовитого автора, які міг би спростувати старанний старшокласник, тиражують набагато ширше, ніж вчені трактати докторів і академіків.

Черговий витвір Олеся Бузини — розворот у газеті “Сегодня” від 20 грудня 2008 р., присвячений річниці народження Сталіна. Дві основні ідеї проходять червоною більшовицькою ниткою: виправдання тоталітаризму і зневажлива теза про “подаровану” нам цим режимом Україну.

Перша ідея демонструє, наскільки затьмарює розум імперська бацила. Під ноги шовінізму, імперії можна, виявляється, кидати всі гуманістичні цінності, мільйони людських життів. А ось осанна “відновлювачеві імперії, при якому вона досягла найвищої могутності”, — пише Бузина. Навіть якщо той творець нової імперії є й творцем кривавого тоталітарного режиму, проти якого начебто не раз висловлювався і Бузина. Але, виявляється, головне — імперія, навіть на крові.

У публікації хвацько подано цитату самого вождя: “На мою могилу нанесуть гору сміття, але вітер історії розвіє її”. Звучить ефектно, але автор, як і “цитувач” неприховано перебільшують з “купою сміття”. Ніякої купи нема навіть у прямому сенсі. Хоч тіло Сталіна і винесли 1961 року з мавзолею, вождя поховано за найвищим розрядом. Його могила біля кремлівської стіни, в самому серці столиці Росії, де з такими почестями поховано небагато обраних.

Нещодавно в Росії завершився проект з визначення найвидатнішого в історії росіянина. Грузин Сталін посів почесне третє місце після Олександра Невського, нащадка київського князя, та Петра Столипіна, якого зовсім не випадково поховано в Україні. Отож — третя позиція, вище від Толстого, Достоєвського, Пушкіна, Суворова чи Менделєєва. Хоч такі опитування штучні, вони багато говорять і про організаторів, і про опитуваних. Недалеко від Сталіна у списку “великих” і знищений ним Ленін. Тож побиватися щодо куп сміття на могилі тоталітаризму ще рано.

Дивне відбілювання диктатора — зіставлення Сталіна з його оточенням. Мовляв, якби він “недорізав” (так і написано), то до влади могли б дорватися нічим не кращі його соратники на кшталт Троцького чи Тухачевського. Хочеться запитати: невже мільйонам знищених режимом людей, кільком знівеченим поколінням легше від того, що їх нищив не Троцький, а Сталін? І чи легше, наприклад, від того, що Ягода, Єжов, Берія, які очолювали каральне відомство, пожерли один одного і їх розстріляли? І чи возвеличувати Сталіна за те, що він мусив боротися “з маленькими сталінами”? Боротися, аби стати великим Сталіним. А задля цього, за принципом “Ліс рубають — тріски летять”, лягли кістьми мільйони безневинних людей.

Банальною є сентенція Бузини, що “лідер не може діяти в порожнечі”. Що “не він визначає характер часу, в якому живе, а люди, що населяють простір довкола нього”. Тут ми торкаємося одвічної філософської проблеми про роль особи в історії. Гадаю, навіть історик Бузина не повірить байкам, нібито “вождь не знав, що коїться”, а все коїли його “сталінчики”. Це тема окремої дискусії — що саме на совісті вождя, лідера, глави режиму, а що від нього не дуже залежало. Історія свідчить про величезну амплітуду ролі особи: від всесилля до безсилля. Від єгипетських фараонів, яких обожували, від римського імператора, який міг зробити свого коня сенатором, і до французького короля Людовіка XIII, що лише називався королем, хоч правив державою кардинал Рішельє. До якого з цих полюсів ближче Сталін, нехай і далі зважено з’ясовують історики. Важливіше інше: періодично апологетизована постать під “брендом” Сталін — уособлення, символ режиму. Якого саме, всім начебто зрозуміло, правда, навіть у незалежній державі належно не затавpованого, бодай у формі громадського суду над комуністичним режимом.

Ціла сторінка розвороту присвячена тезі про “милість” тоталітарного режиму щодо України. Перше, що тут пригадується, — антирадянський віршик радянських часів: *“Пришла зима, настало лето, спасибо партии за это”.*

Нам не вперше, і не лише від Бузини, демонструють зменшені карти України, де чималі території вважають “не українськими”. І нагадують, що їх приєднали до України то цариця-німкеня у XVIII столітті, то комуністичний диктатор у XX. І це подають як велику милість, велике благодіяння — повернення нам розірваних між імперіями наших земель. Приєднання не до України, а **до імперії**. Проте чомусь не показують інших карт, наприклад, княжої доби, коли до Чернігово-Сіверського князівства в XI—XIII століттях входила мало не третина європейської Росії, аж до Москви, яку заснував син чернігівського князя.

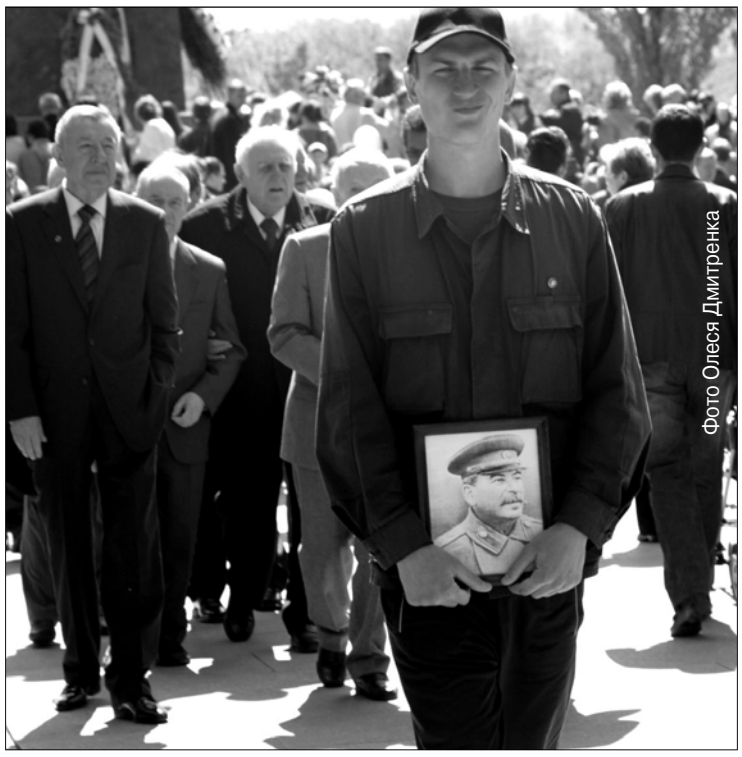

Фото Олеся Дмитренка

Але, згідно з “історією від Бузини”, мусимо дякувати режимові та його верховодам за все. Наприклад, за архітектуру. Звичайно, якщо порівнювати нинішні потворні “парники” на Майдані Незалежності з розташованим поруч Головпоштамтом та іншими зразками сталінської архітектури, то результат порівняння очевидний. Правда, виникає запитання: чи цими двома “напрямами” й обмежується світова, зокрема, українська архітектура? І чи проектування будівель 50-х років — теж справа самого Сталіна?

Втім, ми й забули: він був у всьому. Наприклад, сприяв українізації 20-х років. Пік її Бузина чомусь датує 1933-м, хоч українізацію було згорнуто значно раніше. Звичайно, якщо вважати “українізацією” Голодомор, тоді да-

ІСТОРІЯ НЕСКОРЕНИХ

У Сімферополі відбулося відкриття виставки “Українська Повстанська Армія: Історія нескорених”.

У відкритті взяли участь представники громадських і політичних організацій Криму, найважливішою була присутність учасників бойових дій УПА — таких, як Йосип Воробчак. З привітальним словом до кримчан звернулися відомі політики, науковці та свідки подій героїчної боротьби УПА за незалежність України.

На виставці представлено понад півтисячі фотографій та документів з радянських та німецьких архівів, які були засекречені протягом багатьох десятиліть, а також внутрішні документи УПА.

Голова Кримської організації Української народної партії Олег Фомушкін зазначив: “Крим — особлива територія країни через перебування на півострові окупаційних військ Російської Федерації. Кримчани постійно відчувають втручання поважного сусіда, який намагається в будь-який спосіб посилити свою агресію проти України. Тому на прикладі героїв УПА ми маємо об’єднатися і бути напоготові захистити свою державу від будь-яких посягань та докласти зусиль до унеможливлення присутності окупантів”.

Інф. УНП, Крим

РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ: ДОВШАЄ СПИСОК ЖЕРТВ ТОТАЛІТАРИЗМУ

Віктор ХОМЕНКО,
Крим

У Сімферополі презентували перші п’ять книжок науково-документальної серії видання “Кримський том: Реабілітовані історією”. Видані в рамках державної програми, вони продовжили публікацію досліджень близько 55 тисяч страдницьких доль людей різних національностей з усіх куточків півострова, що стали жертвами політичних репресій в Україні.

Основою для видань послужили колись секретні архіви слідчих справ КДБ СРСР. Вони дали змогу по-новому поглянути на справжню історію півострова й написати літопис великого терору в Криму.

Зокрема, неоціненну інформацію містить поіменний список реабілітованих громадян. Редакційна група видання повідомила, що у п’яти книжках вміщено вже близько 14 тисяч прізвищ, завдяки чому багато хто знайшов серед них своїх близьких і рідних. Пошук триває.

Фото Олеся Дмитренка

тування зрозуміле. Не забув Бузина й мінуси українізації. Через неї, стверджує він, з України втекли талановиті письменники, а виринули нездари. Дискутувати, хто з письменників є ким — справа невдячна. Можна лише засумніватися в оцінках Бузини, коли, скажімо, комсомольський поет Багрицький поцінований вищий талантом за Тичину.

Та й куди вона, та українська література, без співавторства Сталіна! Він “особисто допомагав Довженку знімати фільм “Щорс”. Оце вже суща правда. Саме Сталін, створюючи пантеон комуністичних ікон, запитав Довженка, чому Україна не явила світові свого “Чапаєва” у формі фільму, цебто міфу. За співавторства вождя Довженко і зробив цей міф з біографії звичайного військового фельдшера-білоруса з містечка Сновськ на Чернігівщині (нині Щорс).

Нічого не хочу сказати поганого про Миколу Щорса. Більш того, після півтора року братовбивчої колотнечі під назвою “громадянська війна” 24-річний комдив, схоже, почав розуміти суть і цієї війни, і відроджуваної на нових гаслах імперії. Чого доброго, міг би посприяти й відокремленню України від Москви. Тому й ставав небезпечним сталінам, через що влітку 1919-го його убито. Зовсім не з кулемета петлюрівців, у чоло, а підступно, в потилицю, з револьвера чекіста. Але про це “соавтор” фільму, звісно ж, не міг дозволити сказати Довженкові. Хоч, імовірно, правда була добре відома кінорежисерові. І роздвоєність, творча й людська трагедія митця, а не якісь химери, були причиною діагностованої Бузиною “неврівноваженості” Довженка.

Ще одним внеском Сталіна в українську літературу слід вважати, за Бузиною, підтримку вождем Олександра Корнійчука. Знов-таки, не починатимемо дискусій стосовно ранжиру письменників, як і не применшуватимемо таланту цього драматурга. Але як погодитися зі зневажливою оцінкою митців, чия провина була лише в несприйнятті тоталітарного режиму, за що вони заплатили життям? З блискучої плеяди розстріляного відродження Бузина згадав лише одне ім’я, й то зі зневажливим епітетом “драмодєл”. Це — про Миколу Куліша. Чи хоч читав Бузина, окрім згаданого “Мини Мазайла”, ще й “Народного Малахія”, “Отак загинув Гуска”, “Патетичну сонату” чи “Маклену Ґрасу”? Принаймні фраза однієї з Кулішевих героїнь — саме про одну з чільних і нав’язливих тем публіцистики Бузини. Пам’ятаєте? *“Краще буть ізнасілованной, чєм українізірованной”.*

* * *

Не маймо жодних ілюзій: подібні творіння — абсолютно не публіцистичні чи історичні пошуки, прагнення дійти істини. Ні, це чітка продумана система. Підтвердження чекати не довелося.

Вже наступної суботи, 27 грудня, — черговий розворот “історії від Бузини”. Цього разу прославляння ще однієї імперії, до якої колись входили українські землі, — Австро-Угорської. Не дискутуватимемо з цією публікацією. Досить сказати, що одну з імперій-учасниць шматування України вже в підзаголовку названо “однією з двох імперій, що породили Україну”. Не більше, не менше.

А на другій сторінці того самого числа газети є ще одна типова публікація. Чомусь анонімна, але на тому самому місці, де завжди колонка Бузини. Тут, коментуючи прийняте Верховною Радою рішення про відзначення 2009 року пам’ятних дат нашої історії, сказано, що в їхньому переліку “є такі одіозні події, як 350-річчя Конотопської битви між козаками Правобережної та Лівобережної України”. Сумно, звичайно, що в нашій тяжкій історії не раз протистояли козаки Правобережжя й Лівобережжя, а то й “однобережжя”. Але зачислити в “козаки” розгромлене вщент 130-тисячне московське військо — це вже занадто навіть для Бузини. Втім, може й не занадто, а типово.

...Приказку “На городі бузина, а в Києві дядько”, звісно, знають усі. Але, схоже, її варто перефразувати: “В Києві Бузина й вайлуваті дядьки”. Дядьки від нашої історичної науки. Саме від вайлуватості й буйно росте бузина — доволі корисна, але дуже плодюча рослина. Тільки проґавив — заросте півгорода. Кажу це не як історик, а як селянин-садівник.

ОЦЕ ТАКА СВОБОДА СЛОВА!

Відкритий лист Президентові України

Шановний
Вікторе Андрійовичу!

Громадськість Луганська та області глибоко стурбована ситуацією, яка склалася у сфері відзначення наших співгромадян вищими державними нагородами та почесними званнями України.

Так, упродовж останніх півроку званням “Заслужений журналіст України” нагороджено наших земляків: реґіонального кореспондента газети “Бізнес” акціонерного товариства “Холдингова компанія “Бліц-інформ” **Привен Олену Борисівну** — “за вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної журналістики, відстоювання ідеалів демократії та свободи слова, високий професіоналізм і з нагоди Дня журналіста” (Указ Президента України № 517/2008); генерального директора Луганської обласної державної телерадіокомпанії **Мірошника Родіона Валерійовича** — “за вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної журналістики, високу професійну майстерність, багаторічну сумлінну працю” (указ № 979/2008); головного редактора Луганської обласної громадсько-політичної газети “Ракурс-плюс” **Северина Миколу Степановича** — “за вагомий особистий внесок у справу консолідації українського суспільства, розбудову демократичної, соціальної і правової держави та з нагоди Дня Соборності України” (Указ № 26/2009).

Ми ж знаємо цих журналістів з іншого боку. Наприклад, Олена Привен упродовж багатьох років систематично друкує в газетах ”2000“, “Киевский телеграф”, численних українських і російських інтернет-виданнях матеріали, які ганьблять Вас як Президента України, піддають глуму нашу незалежність і українську націю загалом.

Родіон Мірошник, більш відомий як колишній прес-секретар В. Януковича на недавніх президентських виборах і О. Єфремова на посаді голови Луганської ОДА, був медіа-промоутером сепаратистського так званого з’їзду депутатів рад усіх рівнів у м. Сіверськодонецьку 28 листопада 2004 року.

Улюбленцем і прислужником нинішнього депутата від Партії реґіонів Олександра Єфремова є Микола Северин. Ті, хто читає газету “Ракурс-плюс”, знають, що її редактор дозволяє на сторінках свого видання публікувати численні матеріали, які паплюжать українську історію, нинішнього Президента України та його родину. Саме тут ви знайдете чимало публікацій, які заперечують Голодомор-геноцид українського народу.

Такі журналісти, як О. Привен, Р. Мірошник і М. Северин, “виховують” наших співгромадян на замовлення реґіональної політичної еліти і плідно працюють на руйнування української державності. І відзначення їхньої праці високими державними званнями ставить під сумнів щирість самого Президента в розбудові Української держави (якщо це, звичайно, не вияв банальної корупції в його Секретаріаті).

Разом із тим, на Луганщині є журналісти, які своєю творчістю довели, що є справжніми українськими патріотами. Такий Олег Перетяка — він самостійно провів на шпальтах газет чимало серйозних антикорупційних розслідувань і став лауреатом всеукраїнського конкурсу з журналістських розслідувань.

Один із провідних журналістів — дослідників теми Голодомору в Україні — луганець Олександр Крамаренко. Цей журналіст написав сценарій і став режисером створеного до 75-х роковин Голодомору документально-публіцистичного фільму “Закляття безпам’ятства”, який мав великий успіх в української громади Канади.

Українські патріоти з великої літери — луганські радіожурналісти Олександр Гречаник і Валентина Кушніренко. Їхні просвітницькі передачі на обласному радіо гріють душу тим, хто дбає про Україну.

Зважаючи на тенденцію, яка склалася віднедавна у зв’язку з нагородженням званням заслуженого журналіста України, маємо великий сумнів у тому, що О. Перетяка, О. Крамаренко, О. Гречаник і В. Кушніренко будуть гідно оцінені вищими державними нагородами за свою подвижницьку працю.

До слова, серед журналістів Луганщини поширено інформацію, що за отримання звання “Заслужений журналіст України”, незалежно від громадянської позиції самого журналіста, йому потрібно сплатити “нагору” 5 тисяч доларів.

Маючи такі сумні приклади нагородження, ми вже не дивуємося, що до Дня Соборності України, і також “за вагомий особистий внесок у справу консолідації українського суспільства, розбудову демократичної, соціальної і правової держави”, звання “Заслужений працівник освіти” отримав головний ідеолог Партії реґіонів у Луганській області й водночас заступник голови Луганської обласної держадміністрації Володимир Заблоцький, який, чудово володіючи українською мовою, ніколи нею публічно не послуговується (до того ж, ніхто не знає, в якому навчальному закладі за сумісництвом працює чиновник В. Заблоцький).

Вже й не дивуємося, що до цієї самої дати й за ті самі “заслуги” орденом Княгині Ольги III ступеня було відзначено ректора Луганського аграрного університету Валентину Ткаченко, яка прославилася на всю Україну тим, що під час президентської кампанії 2004 року виключала зі свого ВНЗ студентів лише за те, що вони підтримували кандидатуру В. Ющенка. Крім того, В. Ткаченко як депутат Луганської обласної ради від Партії реґіонів постійно паплюжить Президента України, активно відстоює ідею законодавчого закріплення двомовності в нашій країні, послідовно виступає проти наміченого Президентом курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію України.

У Секретаріаті Президента вже є офіційний лист від представників луганської громадськості щодо відзначення вищими державними нагородами відвертих українофобів з Луганщини. Як бачимо з останніх відзначень, цей лист не справив на чиновників Секретаріату жодного враження. Невже й справді для них гроші не пахнуть?

Проте нагородження українофобів не повинно бути їхньою особистою справою. Адже таке нагородження — це беззаперечне насадження в гуманітарній сфері антидержавних ідеалів. Тож не випадково 90 відсотків виборців сходу України стабільно віддають свої голоси за партії саме такого спрямування та їхніх лідерів.

Нас дуже непокоїть, що майже від часу президентських виборів Луганська й Донецька обласні адміністрації повністю віддані Президентом на відкуп реґіоналам, які, серед іншого, готують і подання на нагороджуваних.

Але чи не завелика для України ціна таких нагороджень заради особистого спокою Президента України?!

І. Магрицька,
голова Луганської обласної філії Асоціації дослідників голодоморів в Україні;

Ю. Кисельов,
голова Луганської обласної організації Міжнародної організації “Об’єднання Українських Націоналістів”;

В. Литвин,
голова Товариства української мови ім. Т. Шевченка, м. Луганськ;

В. Ткалич,
голова Луганського обласного осередку Всеукраїнського об’єднання “За помісну Україну”

27. 01. 2009 р.

В УКРАЇНІ ІСНУЄ ДВІ ПАРТІЇ — ПРОУКРАЇНСЬКА І ПРОРОСІЙСЬКА

Після прочитання статті Світлани Орел “У чому зараз наша перспектива”

Євген ЖИГАЛЬСЬКИЙ,
пенсіонер, с. Тесів, Острозький р-н, Рівненська обл.

Ми здивовані тим, що в нас багато політичних партій. Насправді, як на мене, в Україні існує дві партії — проукраїнська і проросійська. Якщо представники першої відстоюють українські інтереси, то другої — покірно озираються на Білокам’яну: що вона скаже. У Москві не хочуть, щоб ми вступали до НАТО, мали Помісну церкву, визнавали УПА, Голодомор як геноцид, і в парламенті ці партії дружно голосують так, як каже північний сусід (комуністи, реґіонали і ще дехто). З нашою мовою твориться лихо. Зокрема, дедалі більше киян цурається своєї мови, вочевидь, беруть приклад зі свого мера. Бо де таке в світі бачено, щоб глава столиці говорив мовою іншого народу? А за це його ще й нагороджують орденом.

Нам треба вчитися, виховувати громадян у дусі патріотизму. На виборах Президента спостерігач із Запорізької області сказала: “Украинский язык возник недавно”, а “запорожские казаки были во времена Екатерины II”. Хтось же їй все це втовкмачував у голову, “поучая”. Один чоловік писав до газети: “Розкажіть про Україну!” А що ми про неї бачимо і чуємо, приміром, з екрана телевізора? Чужі кінофільми показують нам насильство, обман, розбещеність. Маємо те, що не повинні мати.

“Скрізь багач панує”, а наші зверхники гризуться між собою нам на сором, українофобам на радість. А ми все кажемо: треба, треба, треба... А ця набридлива пані Треба вельми ледача, неохайна, а її чоловік Нехай (нехай, я потім зроблю) — п’яниця і не є господарем свого слова.

Дивлячись на наші негаразди, особливо у сфері управління державою, спитаймо себе: а де наші шановні старійшини? Ці розумні наставники, які стояли біля витоків нашої незалежності? Чому не чути їхнього слова, де їхня згуртованість?

Можливо, “сотня грамотних, спеціально підготовлених менеджерів змогла б досить швидко змінити ситуацію в країні”, однак, на мою думку, сотня колишніх “бандерівців” краще впоралася б із цим завданням. Бо вони йшли на страждання, смерть за ідею, навіть не думаючи про якісь блага, матеріальні достатки, вигоди. Без зброї, а суворими заходами, непохитністю і навіть справедливою жорстокістю наводили б у країні лад.

“Надійна це річ — пам’ять народна”.
Олесь Гончар

«Я В СВІТІ ЩИРО ПРАЦЮВАВ, Я СІЯВ ТЕ, ЩО БОГ ПОСЛАВ»

До 170-річчя з дня народження Павла ЧУБИНСЬКОГО

Олександр ШЕПНІВСЬКИЙ
Фото автора

Здійснилось пророцтво Павла Чубинського “Я марне сили не потрачу і жнив своїх таки діждусь”: через 125 років після смерті митця оживає його спадщина, його огненне слово.

Пам’ять про видатного земляка невмируща. Злетіла над світом пісня-гімн “Ще не вмерла України і слава, і воля”. На карті з’явилося село Чубинське, ліцей “Дизайн — освіта” імені П. Чубинського, вулиця Чубинського. Ім’я Павла Платоновича присвоєно народній хоровій академічній капелі села Великої Олександрівки, міському фестивалю “Таланти твої, Бориспільщино”, районному літературному конкурсові, засновано премії міської ради найкращому випускникові. У день десятої річниці Незалежності України в Борисполі відкрито пам’ятник Павлові Чубинському.

27 січня 2009 року бориспільська громада і вся Україна вшановували пам’ять автора Державного гімну. Урочистості у Борисполі розпочалися з покладання квітів і панахиди біля могили Павла Платоновича Чубинського на Книшовому кладовищі.

Продовжилося вшанування на вулиці Горянській, звідки пішов у світ 27 січня 1839 року Павло Чубинський — етнограф, фольклорист, поет, громадський діяч. Тут відкрили меморіальну дошку на місці, де стояв будинок родини Чубинських. Виконали цю почесну місію заступник голови Київської обласної державної адміністрації Ростислав Єрема та Бориспільський міський голова Анатолій Федорчук. Обряд освячення ювілейної дошки провів настоятель храму Святителя Миколая Чудотворця отець Микола Кравчук.

Виступає Дмитро Чередниченко, автор роману про Павла Чубинського

На вулиці Горянській, 14 мешкає родина Івана Лукича Юра. Цю землю у Чубинського купив ще прадід Дем’ян.

Мабуть, найсильніші почуття гордості за своє генетичне коріння відчули нащадки роду Чубинського, які були на урочистостях: Ніна Андріївна Котова, Катерина Павлівна Вишневська і Тетяна Павлівна Товкай.

Вони подякували родині Юрів за згоду встановити пам’ятну дошку, міському голові й бориспільській громаді — за те, що вони зробили все, аби ім’я Чубинського не було забуто на рідній землі.

Виступає ансамбль “Міленіум”

Урочистості продовжились покладанням квітів до пам’ятника Павлу Чубинському. Представники обласної й районної влади, політичних партій, громадських організацій, релігійних конфесій, громадськості Київщини, науковці вклонилися Павлу Платоновичу.

Із вітальним словом звернувся автор першої в Україні книжки про життєвий і творчий шлях П. Чубинського, голова республіканського комітету з відзначення 20 років тому 150-річного ювілею з дня народження П. Чубинського Дмитро Семенович Чередниченко. Це він закликав Україну: “Ми мусимо до Нього прийти”.

До присутніх звернулися представники влади, громадських організацій: А. Ковальчук, учасник ініціативної групи зі встановлення хреста на умовній могилі П. Чубинського 1989 року, голова районного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, генерал-полковник Міжнародної асоціації “Козацтво”, голова Міжнародного фонду імені П. Чубинського, який знайшов залишки садиби Павла Платоновича в селі Чубинському і встановив пам’ятний знак, Олександр Конечний.

Урочистості завершилися в актовій залі районної державної адміністрації презентацією книжки “Народознавець Чубинський та його доба” (автор — дослідник-краєзнавець Андрій Зиль) та концертом фольклорно-етнографічних колективів Київщини.

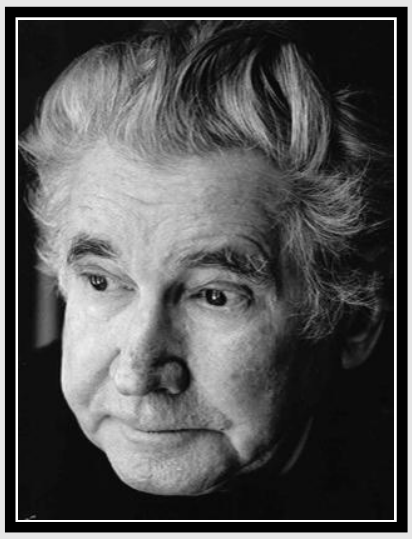

БІЛЬ НЕПОПРАВНОЇ ВТРАТИ

Не стало Павла Загребельного... Усього кілька місяців не дожив до свого 85-ліття. З ним відійшла в історію ціла літературна епоха. Українська культура зазнала непоправної втрати.

Павло Архипович Загребельний народився 25 серпня 1924 року в с. Солошиному Кобеляцького району на Полтавщині. Учасник Другої світової війни. Нагороджений бойовими орденами та медалями. 1951 року закінчив філологічний факультет Дніпропетровського університету. Працював в обласній пресі, журналі “Вітчизна”, головним редактором “Літературної України”. З 1964 року — секретар Спілки письменників України. З 1979 до 1986-го — голова СПУ, з 1979 до 1987-го — голова Комітету з Державних премій України ім. Т. Шевченка. Неодноразово П. Загребельного обирали депутатом Верховної Ради Української РСР та Верховної Ради СРСР. Герой України.

Уже перший роман “Дума про невмирущого” (1957) приніс молодому авторові читацьке визнання. У подальшому кожен його новий твір ставав неординарною подією в літературному житті, викликав широкий суспільний розголос, привертав увагу науковців і критиків. Павло Загребельний створив цілу бібліотеку високохудожньої, талановитої історичної та сучасної прози, яка справила великий вплив на суспільну свідомість і думку, рішуче виступила в обороні національних святинь, стала для мільйонів українців камертоном громадянської небайдужості, людської гідності, високої духовності. Це — романи “Європа-45”, “Спека”, “Європа. Захід”, “День для прийдешнього”, “Шепіт”, “Добрий диявол”, “Диво”, “З погляду вічності”, “Переходимо до любові”, “Первоміст”, “Смерть у Києві”, “Намилена трава”, “Євпраксія”, “Розгін”, “Левине серце”, “Роксолана”, “Я, Богдан”, “Південний комфорт”, “Вигнання з раю”, “Безслідний Лукас”, “День шостий”, “Тисячолітній Миколай” та інші, книжка публіцистичних роздумів “Неложними устами”, п’єси, кіносценарії, літературні портрети сучасників, мистецтвознавчі, літературознавчі та критичні статті й розвідки.

Твори П. Загребельного перекладено мовами багатьох народів світу. За роман “Первоміст” він удостоєний Національної премії України ім. Т. Шевченка.

З ім’ям П. Загребельного пов’язане становлення і творчий розквіт багатьох талановитих письменників, зокрема цілої плеяди шістдесятників, молодої літературної хвилі 70—80-х років минулого століття. Безкомпромісний і безстрашний у відстоюванні істини, передової думки, національних інтересів, письменницької справи та кожного талановитого імені, він давав високі уроки громадянської мужності, людяності, порядності, являв яскравий взірець самовідданого служіння рідному народові, Україні, літературі.

Прощавайте, незабутній Патріарше! Земля Вам пухом і незгасна пам’ять...

Національна спілка письменників України, Київська організація НСПУ

ПРЕДКИ АВТОРА ГІМНУ БУЛИ ЧУБАМИ?

У достовірності цієї прізвищної зміни переконані мешканці села Перемилівки Млинівського району, де у XVIII столітті жили засновники роду автора слів гімну України — його прапрадід Казимир та прадід Франц, який охрестився у православ’я з католицизму і почав іменуватися Петром, а пізніше придбав земельний наділ під Києвом, де й народився Павло Чубинський. Принаймні у церковно-реєстровій книзі 1718 року Казимир значився під прізвищем Чуб, а далі, цілком імовірно, це прізвище потрапило під вплив сусідньодержавних аналогів.

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

ПОЕТА ВИКРЕСЛИЛИ З ІСТОРИЧНИХ РЕЄСТРІВ

Втім, не прізвище визначає сутність людини, а її діяння. Отож, саме за справи Чубинського введено в українські літописи і викреслено з них. Із цього приводу показова книжка, яка вийшла 1973 року, — “Історія міст та сіл України. Рівненська область”. Чого тільки у ній не побачиш, переглядаючи історичну розвідку про село Перемилівку, і скільки членів налічує партійна організація, і які трудові подвиги творяться на честь радянської влади тощо. А ось про родовідні корені Чубинського — жодного слова. Так само і з селом Ярославичами, де 1871 року побував Павло Чубинський, коли очолював статистично-етнографічну експедицію. Тут записав кілька народних пісень та обрядів, про що пізніше зафіксував у книжці “Труди етнографічно-статистичної експедиції в Західно-Руський край”. А в історичному нарисі про Ярославичі в “Історії міст та сіл України. Рівненська область” Чубинського немає. Причина очевидна: вірш “Ще не вмерла Україна” — найбільш неприйнятний для радянської влади.

П’ЯТЬ ТИСЯЧ НАРОДНИХ ТЕКСТІВ

Зрештою, не лише віршем “Ще не вмерла Україна” сколихнув українську ментальність Чубинський. Чого вартий, приміром, його уже згаданий семитомник “Труди етнографічно-статистичної експедиції в Західно-Руський край”! Там зібрано майже 5000 записаних “в народі” пісень, обрядів, казок, інших цікавинок.

— Зібрати таку унікальну колекцію за кілька років — це справжній подвиг, — констатує жителька Перемилівки Марія Санжар. — Цей висновок роблю із власного досвіду, адже в молодості на рідних теренах також збирала українські народні пісні. Списала ними два загальні зошити. Назбиралося до двох десятків текстів, а на цю роботу витратила кілька років. Тому розумію цінність колекції Чубинського, в якій майже п’ять тисяч народних текстів.

ВІН САМОТУЖКИ ЗРОБИВ СТІЛЬКИ, ЯК АКАДЕМІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Багатогранний талант Павла Чубинського, причетність його родоводу до перемилівських теренів послугували для літературно-мистецького свята у селі Перемилівці, організованого з нагоди 170-річчя з дня народження славного українця. Ініціатором дійства стала завідувачка місцевої бібліотеки Ірина Андрухова, яка розповіла чимало цікавих фактів з біографії поета й етнографа. Продовжуючи тему “Чубинський—Україна—Перемилівка”, заступник голови Млинівської райдержадміністрації Світлана Гасяк наголосила на значущості творчого доробку автора українського гімну для нинішнього покоління. Загалом, як зауважила Світлана Анатоліївна, Чубинський самотужки зробив стільки, скільки до снаги цілому академічному інститутові, а розмаїття народно-культурної традиції, яке зумів зафіксувати Павло Платонович зі своїми соратниками, сподвижниками, стало резонансною подією і явило світові українство.

Пристрасне слово про Павла Чубинського мовили також професор Володимир Гайбонюк, композитор Анатолій Андрухов (до речі, обидва — вихідці з тутешнього краю), письменник Микола Пшеничний. Найтрепетнішою миттю торжества стало виконання гімну “Ще не вмерла Україна”, коли кожен із школярів поклав руку на серце. Від цього, здалося, навіть похмурий на портреті Павло Чубинський неабияк порадів...

Василь ВАСИЛАШКО,
м. Київ

КОСМОС ДУШІ УКРАЇНСЬКОЇ

Закінчення. Поч. у ч. 4

Безробітний мав час. Відвідував Антоненка-Давидовича. Хоч Бровко надав і не вичерпну інформацію, той зробив висновок: у Києві національна ідея не вмерла, почала відроджуватися, університет не пасе задніх. Розправа засвідчила переляк, а не впевненість режиму.

Взаємини з Борисом Антоненком-Давидовичем, Євгеном Сверстюком, Іваном Дзюбою збагачували. Були спільні поїздки на могили Кирила Розумовського, Панька Куліша і Ганни Барвінок. У селі Лемеші, звідки знамениті Розумовські, первісно — Розуми, згадали цей рід, його служіння Україні й вимушене — імперії.

Згадав Бровко і біломармуровий надгробок К. Розумовського в Батурині з затертим золотистим написом біля порога хати, де брали воду для радіатора. Про повернення плити дядько й чути не хотів, мовляв, про кого дбаєте — він же служив царату! Бровко думав: це ж символ трагічної долі синів України. Сказав про це Надії Суровцевій, Оксані Мешко, Гелію Снєгірьову.

Коли я зустрів Івана Бровка? 1987 рік. Пансіонат “Знання”, Сочі. Зачув українську мову. Коли читав йому свої вірші, він відзначив такі рядки: “Чи ти мові чужій //Будеш вірний до скону,// Коли зрадив своїй,// Від ганьби не бороніш?” “Зрада мови сприяє епідемії зрадницької психології на шкоду нації й моралі”.

Тепліло мені біля Івана Бровка. Його книжку “Космос беден без поэтов” (К.: Товариство “Знання” УРСР, 1986) про Корольова, засновника практичної космонавтики, дізнавшись, чому російською (“рецензували в Москві”), я прочитав на одному подиху. Про що в ній?

Зустрів Бровко Корольова по війні. Викликали в Москву. Познайомили з ним, звільненим з ГУЛАГу, куди той потрапив за наклепом (1938). У спецгрупі “Постріл” їм належало прибути до Німеччини, таємно вивчити створення знаменитих ракет ФАУ. Летіли до Берліна, потім у гори Тюрінгії, на секретний підземний завод “Дора”. Корольов мовчав, коли всіх, крім нього, загойдувало в салоні “Дугласа”. Не виливав душу. Та як відкривати те, що дружину змусили його зректися? Нащо подумки вертати катування на допитах? То вже потім він покаже шрам на голові (слідчий вибивав зізнання) від скляної попільниці. Легшало в’язневі, коли залучили до розробки нових типів бойових літаків. Згадав гурток планеристів в Одесі, злети на гідроплані, Київську політехніку 20-х, аса-пілота Яківчука, його авіамайстерню, запуски перших планерів, що цілували крилами небо Києва, потім — переведення разом з авіавідділенням КПІ до Москви. Надихали зустрічі з земляком Юрієм Кондратюком і Фрідріхом Цандером, науковцями і мрійниками.

Руїни заводу “Дора” свідчили, що СРСР і США і за союзництва суперничали. Американці вивезли всі верстати, креслення ФАУ-2. Лише побиті рештки обладнання валялися у цехах, тільки крематорій поряд вцілів. Щоб розшукати секрети виготовлення ФАУ, Бровко і Корольов літали до Польщі, Чехії, Австрії, де по клаптиках креслень збирали дані. З осколків ФАУ склали ракету, як мозаїку. У Бляйхероде створили інститут “РАБЕ” під професора Гретруба, німця, якого виманили зі США. Розгорнув дослідження і СРСР. Після вдалого запуску ФАУ-2 1948 р. запустили ракету, кращу, ніж ФАУ-2.

Книжка Бровка — наче посібник для талантів, освоївши який, ті могли б успішно розвиватися. Оглядач ТАРС О. Романов, що висвітлював запуски ракет, писав: “З величезним задоволенням прочитав цю книжку, багатющу фактажем, блискучу за літературним стилем”. Бровко зобразив постать вченого світового рівня, духовно багатого, всебічно розвиненого, що гартував тіло і дух змалку.

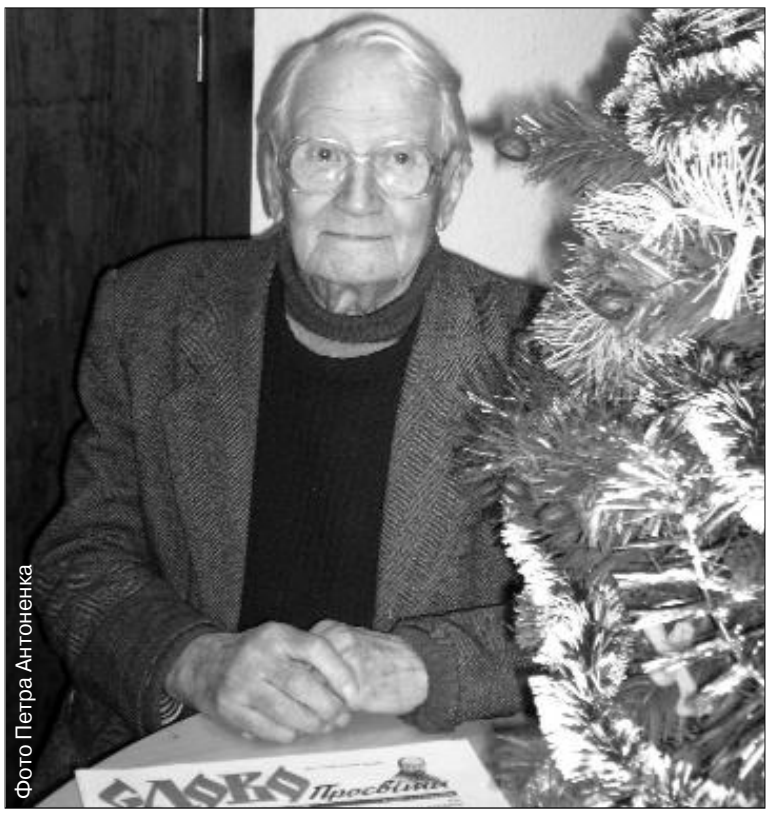

Фото Петра Антоненка

Іван Бровко. Останній знімок. Січень 2009 р.

Приємно, що під пером Бровка Корольов, народжений у Житомирі (1906), постає як особистість з глибоким українським корінням у культурі, освіті, науці, як дослідник, що виріс із київської школи математики, авіабудування, читав Тараса Шевченка і Михайла Коцюбинського. Все життя любив слухати і співати українські пісні, особливо пісню “Дивлюсь я на небо”, яку йому і в космосі співав перший космонавт-українець Павло Попович.

Професор, доктор-філолог з Кривого Рога Василь Скрипка згадує: Бровко повернувся з Росії, зітхнув і каже: “Я ще раз переконався, що Москва не поспішає визнавати за Україною інтелектуальні пріоритети. Хліб вирощувати, видобувати вугілля, посилати синів у “гарячі точки” — ото справа українців. Важко мені довелося відстоювати тезу про внесок України в розвиток космонавтики”. Додамо, що цензори навіть викреслили анкетні дані Корольова — студента Київської політехніки: “національність — українець, рідна мова — українська”.

Іван Венедиктович тактовно запропонував мені написати вірш про Сергія Корольова, щоб наголосити, що Корольов — українець.

Бровка не репресували. Та чи моральний тиск не нищив людину? Чи замало звільнення з Київського університету, Ніжинського педінституту, Київського інституту культури? А безробіття, допити? Кого звільняли тоді, той знає, що це таке. Бровка не засудили з огляду на три ордени за війну, інвалідність ветерана та підтримку друзів. Звісно, якби влада вчасно знала, що він у Європі після боїв шукав замість сукна “заборонені українські книжки”, про те, що протягом років через нього, його авто підпільна Греко-Католицька Церква Івано-Франківська надавала поміч Б. Антоненку-Давидовичу, М. Лукашу, Л. Світличній, Л. Андрієвській, С. Кириченко (дружині Ю. Бадзя), іншим дисидентам — то, певне, мордували б і Бровка в Мордовії. А як було його сім’ї?

Маючи всі дані для кар’єри, видавши ще 1954-го монографію “Вивчення творчості Олеся Гончара в школі”, вдячно сприйняту Олесем Терентійовичем, гідно оцінену громадськістю, Бровко не нарощував постаменту з минулого, а прихилився голим нервом душі до небезпечного правозахисного руху. Продовжив традиції волелюбного козацького роду, в якому шанували мову, народну творчість, де читали і зберігали, як реліквію, Біблію і “Кобзар” Шевченка.

Лауреат Шевченківської премії журналіст Микола Шудря, який зазнав впливу Івана Бровка, пише: “Він всюди для мене в перших лавах: на фронті — біля гвардійських мінометів, у науці — в пошуках пракоренів свого народу та його історичної долі, за кафедрою — в ролі мудрого лектора. Україна для нього — не лише земля, де він народився, виріс і трудиться, це його колиска, його мрія, його Троя”. Шудря розповів, що був очевидцем, як в Інституті культури в Києві Бровко чи не єдиний з комуністів не проголосував на зборах за виключення з партії проректора інституту Григорія Аврахова за передачу за кордон книжки І. Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація?”, яку він сам цінував. Ухилився від осуду колег, хоч знав, що цього йому не пробачать.

Ярослав Дзира, науковий працівник НАН України, колишній дисидент, називає І. Бровка будителем українського духу, патріотично налаштованим педагогом 50-х років у Київському держуніверситеті. Педагог Іван Бровко, як і філософ Кость Ткаченко, хімік Андрій Голуб, журналіст Матвій Шестопал, математик Остап Парасюк, згадує Дзира, уперто читав лекції українською, гостро переживав утиски рідної мови і культури, переймався забороненими авторами.

Дружина В. Лісового Віра згадує, що після лекцій з української літератури Бровка, які деякі студенти боялися слухати, вона “ніби виросла і подорослішала, зовсім по-іншому почала сприймати все, що читала й слухала”. “Після арешту мого чоловіка... я залишилася з двома дітьми без роботи... І тільки недавно я дізналася, що ті гроші від греко-католицьких українських священиків ішли до нас через Івана Венедиктовича. Це був величезний ризик... “Самвидавівська” література також проходила через його руки. Отже, він жив на лезі ножа, підозрюваний і гнаний. Дорогий Іване Венедиктовичу, доземний уклін вам!..”

“Тернистим шляхом Богуна” називає шлях Бровка Микола Василега-Дерибас: “...людину, сповнену почуття національної гідності й самоповаги, шовіністська фальш облітала, як сухозлотка. Сам Сатана зваблював Спасителя-Христа трьома найбільшими спокусами світу цього: спокусою влади, спокусою багатства і спокусою слави. Таким же робом зваблювали і вас. За ренегатство — зраду найсвятішого і найдорожчого вам пожалували б генеральський мундир, почесний нашийник, сите і щедре номенклатурне корито. Та ви свідомо обрали інший — тернистий шлях Богунової вірності”. “Ви були звільнені з посади викладача і проректора інституту, передчасно відправлені на пенсію. Причина: контакти з Б. Д. Антоненком-Давидовичем та І. М. Гончарем і позитивна оцінка вами діяльності УПА”. І треба ж, щоб Бровко потім мав за сусіда останнього головнокомандувача УПА генерала Василя Кука, який на Бровкове й моє прохання доказово, блискуче виступив на диспуті в Зоряному залі Київського планетарію на тему “Українська Повстанська Армія: правда і вигадки”, що його ми провели таки за участі ветеранів Великої Вітчизняної війни (2005).

Кожну особистість добре видно з того, що і як вона пише, тим більш про інших. Бровко зробив сміливий наголос у 50-х на національних особливостях художнього образу і вже тоді виявив себе як “націоналіст” (Аналіз художнього твору. К.: “Радянська школа”, 1959). Пише про Антоненка-Давидовича — і самого видно в образі дисидента (Зб. “Багаття”. — К.: Вид-тво ім. Олени Теліги, 1999). Розповідає про сподвижництво Оксани Мешко, і видно, як він у свої 75 як співголова Київського комітету “Гельсинкі-90” за її дорученням виступав на Гельсинкській Громадській Асамблеї у Празі, де зустрівся з Вацлавом Гавелом, вшановував з правозахисниками України пам’ять Олександра Олеся і Софії Русової, покладав квіти на їхні могили. Оповів про Василя Овсієнка, Василя Лісового, Марію Голець, тож був серед тих, хто нехтував гнівом імперії, відстоював задекларовані ООН права націй на самовизначення чи розробляв на науково-практичній конференції в Києві проект Закону України про мови.

Подбав Бровко і про виховання сина й трьох онуків у дусі найкращих традицій роду.

І в час розтлінної купівлі душ Бровка чули. Навіть “комп’ютерні” студенти Університету сучасних знань прислухалися до його думки: “Втрачаєш українську — втрачаєш себе й Україну, утверджуєш цю мову — утверджуєш себе й Україну”. Іванові Бровку вірили, бо з ним і переконливі друзі — “Слово Просвіти”, “Літературна Україна”, “Вітчизна”. У Бровка був вагомий аргумент — його боротьба за вільну Україну, її утвердження. “За видатні заслуги перед Україною” Івана Бровка нагороджено орденом Богдана Хмельницького.

Нелегко було його дружині Наталії з безробітним головою сім’ї, з його ризиками, з “готелем дисидентів”. Часом, турбуючись про чоловіка, прагнула уберегти його від підозр, а він оживляв підозру: чи не вона донесла на нього за здогад “Бандеру вбили наші”? Довідавшись, що Бровко це сказав на кухні, де був телефон, я підказав йому: “Вас могли підслухати по телефону”. Це трохи заспокоїло Івана Венедиктовича, особливо коли “не виявили” його справи в архіві СБУ, куди він довго не зважувався звернутися. “Все одно хтось винен: як не жінка за донос, то я за підозру”. Перед пам’яттю дружини він покаявся у храмі, а ось собі не квапився простити.

«СПИ, КОЗАЧЕ, ДУША ЩИРА»

22 січня 2009 року відійшов у вічність Іван Венедиктович Бровко — одна з яскравих постатей серед української опозиційної інтелігенції, один з перших переслідуваних за правду університетських професорів на початку 60-х років. Чоловік глибокої української традиції, він любив людей, і його любили фронтові товариші, його студенти, дисиденти, колеги з Київського філіалу Національного центру аерокосмічної освіти молоді України.

До 90-річчя Івана Венедиктовича чотири роки тому вийшла книжка про нього “Добром нагріте серце”. Щира книжка про світлу людину. Якимось чином у цьому синові жорстокого віку поєднався природний український націоналіст з чесного селянського полтавського роду і — совєцький офіцер, учасник трьох большевицьких воєн (а також і трьох голодоморів), і навіть більше — один з причетних до секретної ракетної зброї. Він залишився до кінця вірним обов’язку перед своїм приниженим народом, але дотримався військової присяги. За порядність і мужність його шанували і любили ветерани в Центрі аерокосмічної освіти, де він був прикладом українського патріотизму.

Іван Венедиктович твердо стояв на українських позиціях, і його київська привітна хата стала тим вогником, на який зліталися з усієї України нові приятелі, переважно переслідувані й спраглі забороненої правди. Щира козацька душа, Іван Венедиктович сміливо розширював простір свободи й активно наближав незалежність України, у яку свято вірив навіть у найгірші часи. “Правда все одно переможе, хоч би як люто її переслідували темні й ненависницькі сили”, — переконував усіх, бо його так і не навчили лукавити і брехати.

За стійкість духу і проповідництво приятелі називали його учителем і будителем.

Гуморист і дотепник, він умів по-народному обминути пиху влади, що дихала жорсткими інструкціями, і вчив радіти життю, милуватися красою, творити людям і собі добро. Небагато людей такого віку, які могли б так жваво відгукуватися на красу, бачити добро в житті, цінувати шляхетність і підтримувати позитивне і чесне в суспільстві, як це вмів Іван Бровко — педагог і духовний цілитель.

Гостинна українська хата Івана Венедиктовича світитиме з темряви важких років, і образ національного просвітителя не забудеться.

“Живіть у радості”, — нагадував він. — “Попри все живіть в любові та єдності — і будьте вільними”. Ніколи не падав духом і з козацькою усмішкою радив молодшим: “Нема сенсу старіти”.

Вічна йому пам’ять у народі й Царство Небесне.

Євген Сверстюк, Михайлина Коцюбинська, Василь Горбачук, Петро Розумний, Віра Ткаченко, Валерія Андрієвська, Алла і Ніна Марченко, Броніслав Лапідус, Ореста Ковцун, Василь Яківчик, Віра і Василь Лісові, Олена Голуб, Галина Колюх, Ольга Страшенко, Олександр Рябокрис, Василь Овсієнко, Михайло Горинь, Микола Шудря, Микола Василега-Дерибас, Артур Вакуленко, Володимир Сіренко, Борис Довгалюк, Василь Василашко, Марія Голець, Ярослава Войтович, Роман Круцик

УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ПІДГОТОВКА ДО ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ

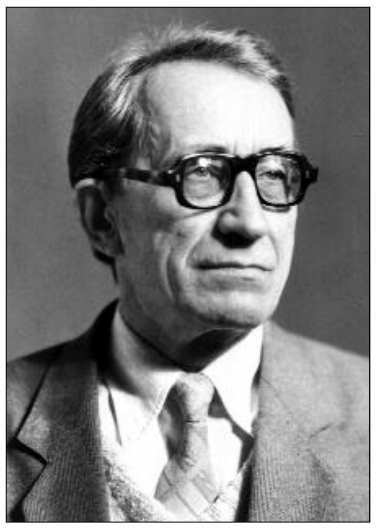

Іван ЮЩУК,
професор

Продовження.
Початок у ч. 1, 2, 3 за 2009 р.

Урок 3.

Правопис приголосних

1. Правопис сонорних, дзвінких і глухих приголосних. 2. Тверді, м’які і пом’якшені приголосні. 3. Вживання м’якого знака. 4. Вживання апострофа.

1. Правопис сонорних, дзвінких і глухих приголосних

Сонорні (*ми винили рій*) завжди вимовляються чітко. Ні до дзвінких, ні до глухих вони не уподібнюються. І, до речі, звук **в** ніколи не переходить у глухий **ф**, а навпаки, перед приголосними та наприкінці слова наближається до короткого голосного **у**: *ла**в**ка* [лаўка], *кі**в**ш* [кґіўш], *каза**в*** [казаў].

Дзвінкі й глухі, крім запозиченого звука **ф**, становлять пари (див. таблицю приголосних) і можуть за певних умов переходити один в одного.

Дзвінкі в українській мові завжди вимовляються дзвінко: *гри**б**, пл**і**д, мимохі**дь**, ка**з**ка, ве**з**ти*. Оглушується перед глухими дзвінкий **г** лише в словах *ле**г**ко, во**г**ко, ні**г**ті, кі**г**ті, ді**г**тяр* і похідних. В інших словах **г** вимовляється чітко: *мо**г**ти, бере**г**ти, ми**г**тіти, ми**г**цем.* Крім того, оглушується дзвінкий **д** у словах *жер**д**ка, шотланд**к**а, голлан**д**ка, зелан**д**ка* і подібних, проте в них пишемо букву **д**, як і в словах *жер**д**ина, Шотланд**і**я* тощо. Але в словах *зі**т**хати, на**т**хнення* пишемо букву **т**, хоч вони й походять від слів ***д**ихати, на**д**ихати.*

У префіксах **роз-, без-** кінцевий дзвінкий **з** може зазнавати різних змін, так чи інакше уподібнюючись до наступного приголосного залежно від його характеру. У словах *ро**з**сада* [росада] і *ро**з**сіл* [росґіл] його й зовсім не чути. Проте в цих префіксах завжди пишемо букву **з**: *ро**з**клад* [розклад], *бе**з**пека* [бе^{и}зпека], *ро**з**жевріти* [рож:еврґіти], *бе**з**шумно* [бе^{и}жшумно].

Префікс **з-** перед глухими оглушується, але перед свистячими й шиплячими пишемо все-таки **з**, оскільки перед цими приголосними можлива й дзвінка вимова цього префікса: ***з**сунути, **з**цілити, **з**чорнити, **з**шити*. Перед іншими глухими (*кафе “Птах”*) пишемо відповідно до вимови **с**: ***с**казати, **с**формувати, **с**питати, **с**тиснути, **с**хвалити.*

Глухі приголосні перед дзвінкими (але не перед сонорними) уподібнюються до парних їм дзвінких. Проте таких випадків в українській мові небагато. Це відбувається приблизно в одинадцяти незапозичених словах (*боро**ть**ба, моло**ть**ба, кля**ть**ба, про**сь**ба, лі**ч**ба, Вели**к**день, повся**к**денний, я**к**би, ая**к**же, о**т**же, о**сь**де*) та в кількох запозичених (*во**к**зал, е**к**замен, рю**к**зак, ане**к**дот, фу**т**бол, ай**с**берг*). Їх можна запам’ятати. (Слова “косьба”, яке часом наводять тут як приклад, в українській мові немає, є *косовиця*.)

Перевірте себе 1. Випишіть у дві колонки слова зі вставленими буквами, що позначають: 1) дзвінкі приголосні; 2) глухі приголосні.

Вхі(д, т)чини, во(г, х)ко, стов(б, п), про(з, с)ьба, сте(ж, ш)ка, Вели(ґ, к)день, обгор(д,т)ка, кі(г, х)ті, стере(г, х)ти, тихохі(д, т), мабу(д, т)ь, удво(г, х), (з, с)цідити, ле(г, х)ко, лі(дж, ч)ба, змо(г, х)ти, на(д, т)хмарний, ая(ґ, к)же, сту(б, п)ка, бли(з, с)ький, ло(ж, ш)ка, ри(з, с)ка.

Ключ. З других букв повинен скластися вислів Й. В. Ґете.

Перевірте себе 2. Випишіть у дві колонки слова зі вставленими в префікси: 1) буквою **з**; 2) буквою **с**.

Ро..тяг, бе..коштовно, ..кін, ро..сіл, не..кінченне, ..хрон, бе..сумнівно, не..промога, ..сув, ..кат, не..тихаюче, ..шивка.

Ключ. З останніх букв повинен скластися початок прислів’я: *“...щоб тільки кашкет носити”.*

2. Тверді, м’які і пом’якшені приголосні

М’якими в будь-якій позиції можуть бути лише зубні приголосні: *вочевидь, різьба, сіль, тінь.* Зубні приголосні вимовляються, як правило, м’яко перед зубними м’якими та губними пом’якшеними, хоч на письмі їхня м’якість і не позначається: ***д**ні* [дґнґі], *ку**з**ня* [кузґнґа], ***с**ніг* [сґнґіг], ***с**вято* [сґвґато], ***ц**віт* [цґвґіт], ***дз**вякнути* [дзґвґакнути].

Приголосний **р** м’яким буває лише перед голосними: *буря, грюк, царьок.* Перед приголосними й у кінці слова він завжди твердий: *чимало бур, царки.* І слово *Горький* слід вимовляти з твердим **р**, незважаючи на його написання: [горкий].

Приголосний **й** постійно м’який: ***я**сний* [йасний].

Інші приголосні (губні, шиплячі, задньоротові) лише пом’якшуються — перед голосним **і**: ***м**істо, **в**ітер, **п**ізно, **ш**ість, **ч**ітко, **г**ірка, **х**ід.* Перед іншими голосними пом’якшуються губні після м’якого свистячого: *с**в**ято* [сґвґато], *дз**в**як* [дзґвґак], а також подовжені шиплячі: *подру**жж**я* [подруж:ґа], *зати**шш**я* [затиш:ґа], *ні**чч**ю* [нґіч:ґу].

У словах іншомовного походження губні та задньоротові можуть вимовлятися як з пом’якшенням (що, зрештою, не відповідає законам української мови), так і зі звуком **й**: ***б**юро* [бґуро] і [бйуро], ***к**ювет* [кґувет] і [кйувет], ***г**яур* [гґаур] і [гйаур], ***б**язь* [бґазґ] і [бйазґ]. Шиплячі вимовляються лише твердо: ***ж**урі, пара**ш**ут, **Ж**уль Верн, **Ч**урльоніс, **Ш**ауляй.*

Перевірте себе. Випишіть у дві колонки слова з приголосними: 1) пом’якшеними; 2) м’якими.

Прозаїк, півкроку, шків, уміти, яблуко, сумнів, таксі, відкуп, щілина, ліс, перехід, ґніт, честь.

Ключ. З останніх букв має скластися закінчення афоризму *“Переможці не вірять...”*

3. Вживання м’якого знака

М’який знак може ставитися лише після букв, що позначають зубні приголосні (*де ти з’їси ці лини*), та після **р** тільки перед **о** (виняток: *Горький*).

Наприкінці слова, перед твердими приголосними та перед **о** м’який знак ставимо відповідно до вимови (чуємо і пишемо): *мідь, мить, сталь, міць, день; нянька, призьба, ницьма, цьвохнути; польовий, тьохкати, сьомий, трьох.*

Перед м’якими, пом’якшеними й шиплячими м’який знак звичайно не ставиться: *ла**з**ня* [лазґнґа], ***ц**вях* [цґвґах], *уман**н**ський* [уманґсґкий], *Уман**н**щина* [уманґшчина], *кор**і**нчик, безбат**ч**енко, ме**н**ше.*

Перед м’якими, пом’якшеними й шиплячими м’який знак вживається лише в таких випадках:

1) для позначення м’якого ***лґ***: *гуцу**ль**ський, кова**ль**ський, чита**ль**ня, бі**ль**ше*;

2) у непрямих відмінках та в присвійних прикметниках, якщо м’який знак є в початковій формі: *у скри**нь**ці* (бо *скри**нь**ка*), *у бру**нь**ці* (бо *бру**нь**ка*), але *у хати**н**ці* (бо *хати**н**ка*), *у лу**н**ці* (бо *лу**н**ка*); *Вута**нь**ці, Вута**нь**чин* (бо *Вута**нь**ка*), але *Усти**н**ці, Усти**н**чин* (бо *Усти**н**ка*);

3) у дієсловах перед *-ся* (*-сь*), якщо м’який знак є у формі без *-ся*: *вчи**ть**ся, збирає**ть**ся, підво**дь**ся, розгля**нь**ся, ста**нь**сь*;

4) як виняток у словах ***ть**мяний, рі**зь**бяр, ня**нь**чити, бри**нь**чати.*

Ті самі правила вживання м’якого знака діють і в написанні іншомовних слів. Єдина особливість їх полягає в тому, що м’який знак тут може ставитися також перед **й**, **я**, **ю**, **є**, **ї** (у незапозичених словах такого не буває): *па**віль**йон, ка**ньй**он, па**сья**нс, **Дья**конов, **Нью**-Йорк, ате**льє**, Ана**ньї**н, Танга**ньї**ка.* Апостроф після букв, що позначають зубні, не ставиться.

Перевірте себе. Слова запишіть у дві колонки: 1) у які вставили м’який знак; 2) у які не треба вставляти м’якого знака.

Зненац..ка, цар..ок, уйгурс..кий, дз..вякати, знад..ність, (в) авос..ці, цар..ки, (на) стеблин..ці, (у) мис..ці, винос..ся (наказовий спосіб), ущіл..нення, ус..мішка, камін..чик, Тан..чин, (у) жмен..ці, путивл..ський, уман..ський, розріс..ся, вгомониш..ся, їдал..ня, брин..чати, (в) колис..ці, освіт..ній, велетен..ський, різ..бяр, осмілят..ся, ател..є, (багато) облич.., безбат..ченко, т..мяний.

Ключ. З других букв (слів, що в дужках, не враховувати) повинен скластися вислів Галілео Галілея.

4. Вживання апострофа

Апостроф ставиться перед **я**, **ю**, **є**, **ї** і вказує, що ці букви позначають відповідно два звуки **йа**, **йу**, **йе**, **йі** після твердого приголосного.

У незапозичених словах апостроф ставимо перед **я**, **ю**, **є**, **ї** після губних (*мавпа Буф*), якщо губний стоїть на початку кореня, після голосного або після **р**: *роз**в**'язок, з**м**'яклий, здор**ов**'я, че**рв**'як, а**рф**'яр.* В інших випадках апостроф не ставиться: ***св**ято, різ**дв**яний, ду**хм**яний, мор**кв**яний, ма**вп**ячий.* Винятків нема.

Після **р** перед **я, ю, є, ї** апостроф ставимо, якщо в літературній вимові далі чується звук **й**: *сузі**р**'я* [сузґірйа], *бу**р**'ян* [бурйан], але: *бу**р**я* [бурґа], *га**р**ячий* [гарґачий].

Апостроф ставимо перед **я**, **ю**, **є**, **ї** після префіксів та словотвірних частин, які закінчуються на будь-який приголосний: ***з**'єднаний, пі**д**'юдити, мі**ж**'ярусний, ди**т**'ясла, Мі**н**'юст, пі**в**'ящика.* (Слів “двох'ярусний”, “трьох'ярусний”, які часом наводять тут як приклади, в українській мові немає, є *двоярусний, триярусний*, у яких апостроф ставити не треба.)

В іншомовних словах апостроф перед **я**, **ю**, **є**, **ї** може ставитися після губних, піднебінних і задньоротових: *ком**п**'ютер, інтер**в**'ю, ми**ш**'як, Ру**ж**'є, Григо**р**'єв, Лу**к**'ян, **Х**'юстон, Монтес**к**'є.* Але в деяких словах, переважно запозичених із французької мови, апостроф у цій позиції не ставлять, хоч це й не відповідає фонетичним законам української мови: ***б**юджет, **б**юро, **б**юст, гра**в**юра, **г**юрза, **к**юрі, мані**к**юр, **п**юпітр, **п**юре, **ф**юзеляж, **Г**юйгенс, **М**юллер, **Б**ядуля, **б**язь.*

У кількох іншомовних словах апостроф ставимо після зубних приголосних, оскільки ними закінчуються іншомовні префікси: *а**д**'ютант, і**н**'єкція, ко**н**'юнктивіт, ко**н**'юнктура, па**н**'європейський.*

Перевірте себе. Слова запишіть у дві колонки: 1) зі вставленим апострофом; 2) без апострофа.

Св..ятковий, різдв..яний, острів..янин, духм..яний, сурм..яний, медв..яний, зм..яклий, присв..ята, слов..яни, тьм..яний, дзв..якнути, цв..ях, пір..я, рутв..яний, знічев..я, ін..єкція, морквяний, мавп..ячий, з..ясувати, різьб..яр, ім..я.

Ключ. З других букв першої колонки повинно скластися слово, яким закінчується вислів Іммануїла Канта: *“Закон, що живе в нас, називається...”*

Урок 4.

Зміни приголосних

1. Подовження приголосних і подвоєння букв. 2. Спрощення в групах приголосних. 3. Чергування приголосних. 4. Зміни приголосних при додаванні суфіксів *-ський, -ство.* 5. Уподібнення приголосних.

1. Подовження приголосних і подвоєння букв

Подовження приголосних у незапозичених словах (на письмі подвоєння букв) відбувається в основному з двох причин: внаслідок збігу однакових звуків на межі значущих частин слова (*ві**дд**ати, де**нн**ий, підні**сс**я, ю**нн**ат*) та внаслідок уподібнення приголосних (*коло**сс**я, сі**лл**ю, коза**чч**ина*).

Префікси в українській мові закінчуються на приголосні **д** (**від-, під-, над-, перед-**), **з** (**з-, роз-, без-**), **в** (**в-, пів-**) та **б** (**об-**): *ві**дд**аль, пі**дд**овбати, на**дд**ерти, пере**дд**ень, **зз**овні, ро**зз**броїти, бе**зз**вучний, **вв**ечері, пі**вв**ідра, о**бб**ілити*. Отже, лише ці приголосні й можуть тут подовжуватися.

На межі попередньої частини і суфікса подовжується лише приголосний **н**, якщо твірна основа (корінь чи суфікс) закінчується на **н**: *зако**нн**ий, пісе**нн**ий, верши**нн**ий, буде**нн**ий буде**нн**ість.* У словах *букве**н**ий, пореформе**н**ий, казарме**н**ий, шале**н**ий, скаже**н**ий, жада**н**ий, дерев'я**н**ий* і под. такого збігу приголосних нема, оскільки твірна основа в них закінчується не на **н**.

Крім того, приголосний **н** подовжується в наголошених суфіксах **-е́нний, -а́нний:**

1) якщо прикметник вказує на збільшену міру якості: *здоров**е́нн**ий, страш**е́нн**ий, височ**е́нн**ий, числ**е́нн**ий* (але нема подовження в словах *шале**н**ий, скаже**н**ий, жада**н**ий* і под., бо вони вказують на звичайну міру якості);

2) якщо прикметник вказує на повну неможливість ознаки, зумовленої певною дією: *нездійсн**е́нн**ий, недоторка**а́нн**ий, нездола**а́нн**ий*;

3) якщо це старослов'янізм: *свящ**е́нн**ий, огн**е́нн**ий, блаж**е́нн**ий, ока**я́нн**ий.*

Приголосний **н** подовжується з різних причин також у словах *оста**нн**ій, стара**нн**ий, притама**нн**ий, захла**нн**ий.*

У кількох дієсловах з основою на **с** при додаванні постфікса **-ся** подовжується м'який **сґ**: *підні**сс**я, розрі**сс**я, па**сс**я.*

Подовження приголосних внаслідок уподібнення відбувається в двох випадках: через уподібнення звука **й** до попереднього м'якого приголосного і через інші зміни звуків.

Колись в іменниках *коло**сс**я, жи**тт**я, ста**тт**я, зати**шш**я* і подібних, як ще й тепер у словах *подві**р**'я* [подвґірйа], *сузі**р**'я* [су-зґірйа], був суфікс **й.** Тоді було [колосґйа], [житґйа], [статґйа], [затишґйа]. Але суфікс **й**, як м'який, уподібнився до попереднього м'якого і став звучати так само — відбулося подовження м'якого приголосного. Проте якщо між попереднім м'яким і звуком **й** було вставлено голосний **е**, то такого уподібнення, а отже, й подовження м'якого звука не відбуло-

ся: *багато ста**тей**, поста**тей**ний, жи**тей**ський.*

Таке саме уподібнення **й** до попереднього м’якого сталося і в закінченні *-ю* в орудному відмінку однини іменників ІІІ відміни: *сі**лл**ю, рі**ччю***. Колись було [сґілґйу], [рґічґйу]), як і тепер ще є в словах *кров’ю* [кроўйу], *матір’ю* [ма-тґірйу].

Подовжилися лише м’які зубні й шиплячі (тоді вони були теж м’які). Губні, приголосний **р** та задньоротові подовжитися не могли, бо вони не були м’якими. Якщо ж твірна основа закінчувалася двома приголосними, то останній приголосний не подовжився (“третій зайвий”) і відповідно не подвоюються букви: *лист — ли**ст**я, місто — передмі**ст**я, радість — раді**ст**ю, жовч — жо**вч**ю.* Тому й правило звучить: подовжуються м’які зубні (*де ти з’їси ці лини*) та шиплячі (*ще їжджу*) **між голосними**.

Можуть уподібнюватися між собою й інші звуки. Так, у слові ***лл**яний* наступний **нґ** (*льняний*) уподібнився до попереднього **лґ**; у слові *оста**нн**ій* попередній **тґ** (*оста**тн**ій* — таку форму цього слова вживали Т. Шевченко, Леся Українка, М. Коцюбинський) уподібнився до наступного **нґ**.

Найпоширенішим є подовження шиплячого **ч** унаслідок зміни суфікса *-цьк-* при додаванні суфікса **-ин(а)**: *коза**цьк**ий — коза**ччи**на, доне**цьк**ий — Доне**ччи**на, туре**цьк**ий — Туре**ччи**на.* Тут спочатку звук **к** змінився на шиплячий **ч** (як у слові *ру**к**а — ру**ч**ище*), а потім попередній свистячий **цґ** уподібнився до наступного шиплячого і теж став шиплячим.

Щодо подвоєння букв в іншомовних загальних назвах не на межі значущих частин, то в Українському правописі названо 17 таких слів: *а**нн**али, бо**нн**а, бру**тт**о, ва**нн**а, мадо**нн**а, ма**нн**а, мо**тт**о, не**тт**о, па**нн**о, пе**нн**і, то**нн**а, бі**лл**ь, бу**лл**а, ві**лл**а, му**лл**а, ду**рр**а, мі**рр**а.* Майже в половині з них приголосний, позначений подвоєними буквами, у вимові не подовжується: [анали], [бруто], [нето], [тона], [бґілґ] тощо. Але в словах, у яких є збіг приголосних на межі префікса й кореня, такі приголосні вимовляються з подовженням: *і**мм**іграція, і**нн**овація, і**рр**еальний, конт**рр**еволюція, сю**рр**еалізм* тощо.

У власних назвах іншомовного походження подвоєні букви читаються звичайно як неподовжений звук: *Бо**нн*** [бон], *Го**лл**андія* [голандґійа], *Ру**сс**о* [русо] тощо. Така вимова відповідає фонетичним законам української мови.

Перевірте себе 1. Випишіть слова у дві колонки: 1) без подвоєння букв; 2) з подвоєнням букв.

І. Ю(н)ий, дерев’я(н)ий, зв’яза(н)ий, (с)авець, глиби(н)ий, поні(с)я, піща(н)ий, (в)ечері, удава(н)ий, гайдама(ч)ина, твари(н)ий, удови(н)ий, пі(в)відра, о(д)ати, вівся(н)ий, олов’я(н)ий, одного(н)ий, рядня(н)ий, зйомоч(н)ий, Вінни(ч)ина, (л)яний, змії(н)ий, голуби(н)ий, зако(н)ий.

ІІ. Тума(н)ість, бджоли(н)ий, букве(н)ий, здорове(н)ий, рослі(н)ицтво, умотивова(н)ість, скаже(н)ий, обмі(н)ий, притама(н)ий, вихова(н)ість, рва(н)ий, видума(н)ий, віко(н)иця, свяще(н)ий, ознайомле(н)ий, очище(н)я, широче(н)ий, орли(н)ий, післяреформе(н)ий, знаме(н)ий, людя(н)ий, окая(н)ий, стурбова(н)ісь, числе(н)ий, тьмя(н)о.

Ключ. З других букв повинні скластися: 1) вислів М. Коцюбинського; 2) закінчення вислову Л. Толстого *“Думай добре, і...”*

Перевірте себе 2. Випишіть слова у дві колонки: 1) без подвоєння букв; 2) з подвоєнням букв. Слова, позначені зірочкою, вжито в орудному відмінку однини.

Змужні(н)я, снас(т)ю, радіс(т)ю*, осер(д)я, зати(ш)я, (л)ється, свіжіс(т)ю*, жи(т)євий, входже(н)я, значе(н)я, навма(н)я, віс(т)ю*, старіс(т)ю*, білче(н)я, приві(л)я, попідти(н)ю, зненавис(т)ю*, перехрес(т)я, здоби(ч)ю*, підні(ж)я, сміливіс(т)ю*, зап’яс(т)я, свідче(н)я.*

Ключ. З других букв повинен скластися вислів В. Гюґо.

2. Спрощення в групах приголосних

Українська мова уникає збігу трьох, іноді й двох близьких за творенням приголосних — зубних, зімкнених. Якщо під час словотворення чи словозміни виникає такий збіг приголосних, то один з них, переважно середній, випадає.

Найчастіше трапляється збіг трьох приголосних **стн** і **стл**. Усі вони однаково зубні, тому середній **т** випадає, що й позначається на письмі: *чес**ть** — че**сн**ий, корис**ть** — кори**сн**ий, щас**т**я — ща**сл**ивий, лес**т**ити — уле**сл**ивий.*

У числівниках *шіс**т**надцять* [шґіснацґ:атґ], *шіс**т**десят* [шґіздеᵘсґат], *шіс**т**сот* [шґіс:от], *п’я**т**десят* [пйадеᵘсґат] у вимові середній **т** випадає, але це на письмі не позначається.

Проте в словах *пе**стл**ивий, кі**стл**явий, хва**стл**ивий, зап’я**стн**ий* у вимові, а отже, й на письмі середній **т** зберігається з тим, щоб при сприйманні цих слів не виникало небажаних асоціацій (*пес, кислий* тощо) і не спотворювалося їхнє лексичне значення.

Спрощення в групі приголосних **здн** у сучасній українській мові відбувається лише в словах із коренем *-їзд-*: *прої**зн**ий, виї**зн**ий, наї**зн**ик* і под.; спрощення в групі **ждн** відбувається тільки у відмінкових формах слова *тиж**д**ень* (*тиж**н**я, тиж**н**ю* тощо) та в похідному прикметнику *тиж**н**евий.*

Крім того, відбувається спрощення в словах *серце* (при формі *сер**д**ець*), *скатер**ть** — скатерка, че**р**нець — ченця*.

Спрощення в групах приголосних **скн, зкн, шчк** (випадіння середнього приголосного) відбувається в обмеженій кількості слів: *блис**к** — бли**сн**ути, пис**к** — пи**сн**ути* (і *пискнути*), *тис**к** — ти**сн**ути, ляс**к** — ля**сн**ути, лус**к** — лу**сн**ути, плюс**к** — плю**сн**ути, хрус**к** — хру**сн**ути, хряс**к** — хря**сн**ути, верес**к** — вере**сн**ути; брязк — бря**зн**ути; гор**щ**ок — гор**шк**а, до**щ**ок — до**шк**а, зморщок — зморшка, спро**щ**ений — навпро**шк**и, про**шк**увати.*

Сюди належить і випадіння зімкнених **д, т** перед зімкненим **н** (у дієсловах при додаванні суфікса *-ну-*): *холо**д** — холонути, погля**д** — поглянути, ки**д**ати — кинути, розвиток — розвинути, вер**т**ати — вернути, пригор**т**ати — пригорнути, гли**т**ати — поглинути.*

У вимові відбувається спрощення у словоформах на зразок *неві**стц**і* [неᵘвґісґцґі], *неві**стч**ин* [неᵘвґішчин]. На письмі це спрощення не позначається, щоб зберегти тотожність слова в усіх його формах.

Не відбувається спрощення на письмі, хоч у вимові воно, як правило, є, в прикметниках та іменниках, утворених від іншомовних слів на **ст**, **нт**: *контра**ст**ний, компо**ст**ний, бала**ст**ний, тури**стськ**ий, студе**нтськ**ий, гіга**нтськ**ий, студе**нтс**тво, аге**нтс**тво.*

Перевірте себе. Вставте, де треба, пропущені букви **д, т**. Слова запишіть у дві колонки: 1) ті, у які не вставляли букв; 2) ті, у які вставили букви.

Звіс..но, скатер..ка, асистен..ський, влас..ний, хвас..ливий, кореспонден..ський, аген..ство, радіс..ний, зліс..ний, заїз..ний, контрас..ний, учас..ник, їж..жу, дириген..ський, щас..ливий, ус..ний, страс..ний, щотиж..невий, студен..ський, студен..ство, очис..ний, якіс..ний, буревіс..ник, п’я..десят.

Ключ. З других букв повинно скластися закінчення вислову В. Сухомлинського *“Дорожить людина тим, у що вона...”*

3. Чергування приголосних

Чергування приголосних виникає внаслідок переміщення перепони на шляху видихуваного повітря. Якщо, скажімо, приголосний **г** дзвінкий щілинний задньоротовий, то він переходить теж у дзвінкий щілинний, але вже піднебінний **ж** або теж у дзвінкий щілинний, але зубний **з**.

Є два види чергування приголосних: переміщення перепони від задньої частини ротової порожнини до передньої і навпаки.

Щодо першого виду чергування приголосних (перехід задньоротових у піднебінні і зубні), то чотири задньоротові можуть зазнавати таких перетворень:

г—з—ж (*но**г**а — но**з**і — ні**ж**енька*) — тобто **г** може переходити в **з** і **ж**, а **з** лише в **ж**;

к—ц—ч (*ру**к**а — ру**ц**і — ру**ч**енька*);

х—с—ш (*ву**х**о — у ву**с**і — ву**ш**енько*);

ґ—д͡з—д͡ж (*ґерлиґа — ґерли**дз**і — ґерли**дж**енька*).

(Найлегше запам’ятати ці чергування у прикладах, поданих до правил: *нога, рука, вухо, ґерлиґа.)*

Але в кількох словах перед зімкненим **н** замість очікуваного зімкнено-щілинного **ч**, що закономірно виникає на місці **к** або **ц**, маємо щілинний **ш**: *ру**шн**ик, ру**шн**иця, двору**шн**ик* (від *ру**к**а*), *міро**шн**ик* (від *мі**рк**а*), *торі**шн**ій* (від *торі**к**), соня**шн**ик* (від *сон**ц**е*), серде**шн**ий* “бідолашний” (від *сер**ц**е*). Таким чином мова уникла збігу двох зімкнених приголосних.

Чергування приголосних з переміщенням перепони від передньої до задньої частини ротової порожнини (перехід зубних у шиплячі) спостерігається в дієслівних формах, а саме:

д—д͡ж (*са**д**ити — са**дж**у, поса**дж**ений*);

зд—жд͡ж (*ї**зд**ити — ї**ждж**у, в’ї**ждж**ений*);

т—ч (*моло**т**ити — моло**ч**у, змоло**ч**ений*);

ст—щ [шч] (*виро**ст**ити — виро**щ**у, виро**щ**ений*).

В інших частинах мови чергується **д — ж** (а не **д — д͡ж** , як у дієсловах): *уро**д**ити — уро**дж**у — уро**ж**ай, огоро**д**ити — огоро**дж**у — огоро**ж**а, переходити — перехо**дж**у — перехо**ж**ий, прав**д**а — справ**дж**ується — справ**ж**ній*; а також у двох дієсловах: *зава**д**ити — зава**ж**ати, прива**д**ітися — уви**ж**атися.*

Перевірте себе. 1. Запишіть підряд лише ті слова, у які треба вставити букву **ч** (не **ш**).

Істори..ний, зару..ник, ру..ник, сма..ний, торі..ній, моло..ний, вчора..ній, міро..ник, огіро..ник, соня..ний, соня..ник, остато..ний, пересі..ний, яблу..ний, безпе..ний.

Ключ. З других букв повинно скластися закінчення вислову давньогрецького вченого Фалеса Мілетського *“Пізнай ... !”*

Перевірте себе. 2. Запишіть підряд лише ті слова, у які треба вставити буквосполучення **дж** (не **ж**).

Перехо..ий, омоло..ений, пого..ений, зава..ає, блу..у, холо..у, огоро..а, одгоро..ений, підса..у, осу..ений, уви..ається, ствер..ують.

Ключ. З других букв повинно скластися слово (до нього в кінці треба дописати м’який знак), пропущене у вислові Й. В. Ґете *“... — вада, яка швидко минає”.*

4. Зміни приголосних при додаванні суфіксів *-ський, -ство*

Початковий звук **с** суфіксів **-ський** і **-ство** взаємодіє з усіма дзвінкими й глухими приголосними, крім губних.

З приголосними, які становлять ряди чергувань задньоротовий — піднебінний — зубний, звук **с** зливається (це позначається й на письмі):

г, з, ж + с = з: *Пра**г**а — пра**зь**кий, Кавка**з** — кавка**зь**кий, Збара**ж** — збара**зь**кий, убо**г**ий — убо**з**тво*;

к, ц, ч + с = ц: *коза**к** — коза**ць**кий, купе**ць** — купе**ць**кий, Бахма**ч** — бахма**ць**кий, тка**ч** — тка**ц**тво.*

х, с, ш + с = с: *че**х** — че**сь**кий, Оде**с**а — оде**сь**кий, Сива**ш** — сива**сь**кий, товари**ш** — товари**с**тво.*

ґ, д͡з , д͡ж + с = д͡з: *Ло**дз**ь — ло**дз**ький, Добру**дж**а — добру**дз**ький.*

Винятки, принаймні на письмі, становлять прикметники, утворені від іншомовних власних назв: *бас**кськ**ий, ла-ман**шськ**ий, ме**ккськ**ий.* Це робиться для того, щоб легше було впізнати в прикметникові іншомовну, незвичну для нас власну назву.

Із зубними приголосними **д** і **т** звук **с** у вимові так само зливається, набуваючи деяких їхніх ознак, але на письмі це не позначаємо:

д + с = [д͡з]: *заво**д** — заво**дськ**ий* [заводзґкий], *лю**д**и — лю**дс**тво* [лґуд͡зтво];

т + с = [ц]: *солда**т** — солда**тськ**ий* [солдацґкий], *бра**т** — бра**тс**тво* [брацтво].

Якщо твірна основа закінчується на **к** після приголосного, то при додаванні суфікса **-ський** цей звук випадає — відбувається спрощення в групі приголосних (це відбивається й на письмі): *П’ятихат**к**и — п’ятихатський, Знам’ян**к**а — знам’янський, Чукот**к**а — чукотський.*

Перевірте себе. Утворіть за допомогою суфікса *-ський* прикметники і запишіть їх у три колонки: 1) на *-зький*; 2) на *-цький*; 3) на *-ський* після голосного. Прикметників, у яких -ський стоїть після приголосного, не виписуйте.

Стужиця, Здвиж, печеніг, Бахмач, Свеса, Калуш, Карпати, Смига, Омельник, Звенигород, Агадес, Волноваха, Запоріжжя, Клуж, Овруч, Камчатка, Авас, Сиваш, Токмак, Воронеж, Устилуг, Чукотка, Атлас, Ялпуг, Гнилиця, Підбуж, Світязь, Вільнюс, дивак.

Ключ. З других букв має скластися вислів В. Шекспіра.

5. Уподібнення приголосних

Якщо свистячий (*сце їздзу*) і шиплячий (*ще їжджу*), зубний **д** або **т** і свистячий, зубний **д** або **т** і шиплячий опиняються поряд, то наступний звук уподібнює собі попередній.

Свистячий перед шиплячим переходить у відповідний йому шиплячий, і це позначається на письмі: *бря**зк** + ати* = “брязчати” — *бря**жч**ати; київ**ськ** + ина* = “київсьчина” — *Київ**щ**ина*; *коза**ць**к + ина* = “козацьчина” — *коза**чч**ина.*

Проте на письмі це уподібнення не відображається в присвійних прикметниках (*Пара**сч**ин* [парашчин]), у префіксах **роз-, без-, з-** (*ро**зч**ин* [рожчин], *бе**зж**альний* [беᵘж:алґний]) та в дієприслівниках (*виріс**ш**и* [вирґіш:и]).

Шиплячий перед свистячим переходить у відповідний йому свистячий, але на письмі це не позначається: *кни**жк**а — у кни**жц**і* [книзґцґі], *гру**шк**а — на гру**шц**і* [грусґцґі], *ти**чк**а — на ти**чц**і* [тицґ:і], *вчи**шс**я* [ўчисґ:а].

Зубні **д**, **т** якщо не випадають у вимові, то перед свистячими переходять у свистячі **дзґ**, **цґ**, перед шиплячими — у шиплячі **дж**, **ч** (але на письмі це не відображається): *сусі**дк**а — сусі**дц**і* [сусґід͡зґцґі], *сусі**дч**ин* [сусґід͡жчин]; *ті**тк**а — ті**тц**і* [тґіцґ:і], *ті**тч**ин* [тґіч:ин].

Перевірте себе. Слова запишіть у дві колонки: 1) ті, у яких транскрибовані звуки позначаються за фонетичним принципом (пишемо, як чуємо); 2) ті, у яких транскрибовані звуки позначаються за морфологічним принципом (пишемо завжди однаково незалежно від звучання).

Турецький — Туре[ч]чина; доріжка — (на) дорі[зґ]ці; очевидець — очеви[д͡зґ]ця; літає — льо[ч]чик; юшка — (в) ю[сґ]ці; дудка — ду[д͡ж]частий; оснастити — осна[шч]ений; ляск — ля[шч]ати; юнак+ський — юна[цґ]кий; електричка — (в) електри[цґ]ці; брязк — бря[ж]чати; об’їзд — об’ї[ж]джати; йдуть — йде[цґ]ся; вереск — вере[шч]ати.

Ключ. З перших букв має скластися закінчення вислову В. Сухомлинського *“Найпрекрасніше почуття — ...”*

Продовження в наступному числі.

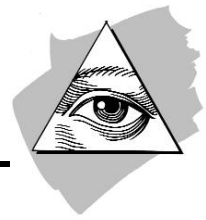

Володимир ВОЙТЕНКО,
професор

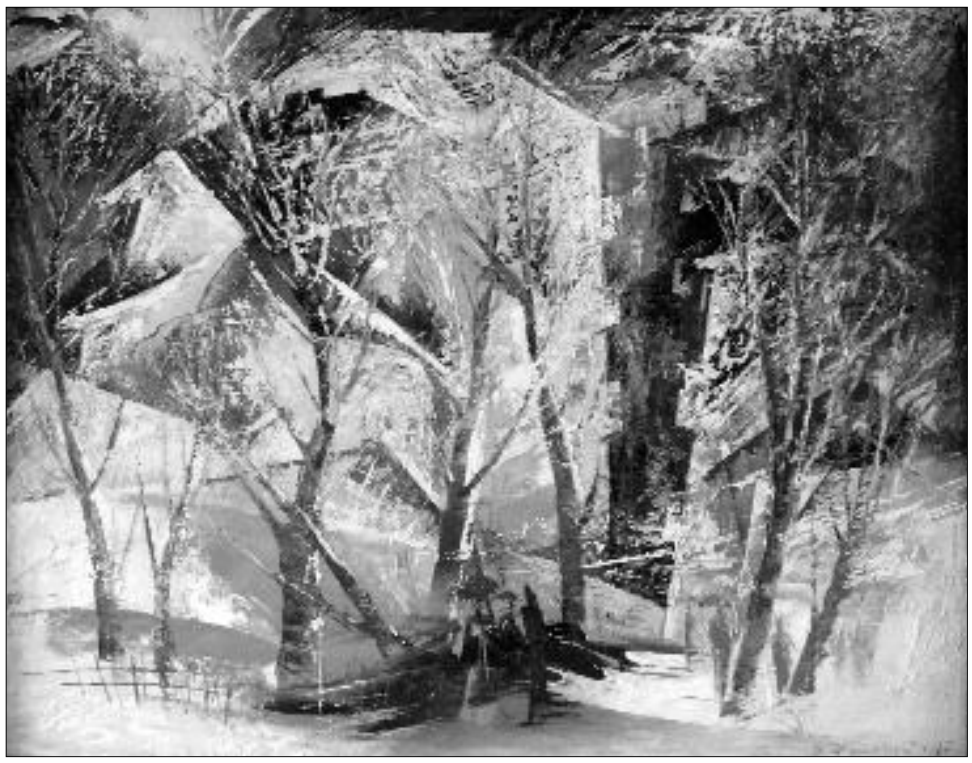

Валерій Франчук. “Зимова ніч. Глибочиця”

СІЧНЕВІ МЕДИТАЦІЇ

Тешуть теслі з срібла сани,
сняться веснянії сни.
На тих санях Ясна Пані,
очі наче у сарни.

Ходить сонце у крисані,
спить слов’янськеє Дитя.
Їдуть сани, плаче Пані,
снігом стелиться життя.

Богдан Ігор Антонич,
зі збірки “Три перстені” (1934)

Коли з Єрусалима ви їдете у Віфлеєм, екскурсовод буденним голосом радить: “Подивіться ліворуч. Бачите? Це Гетсиманський сад. Тут Ісуса зрадив Юда”. Ще через 10 хвилин ви потрапите на кордон між Ізраїлем та Палестинською автономією, а звідти до храму Різдва Христового пташка долітає за кілька помахів крил. У самому храмі, просторому і напівпорожньому в несвяткові дні, треба зробити психологічне зусилля, щоб таку величну декорацію наповнити для себе звуками, тінями й ароматами давньої давнини. Реалії збивають із настрою; невиправна фіраночка на славетних яслах стара, але їй 50, а не 2000. Торкаючись цієї теми, Гоголь писав Жуковському (1850) про свої відвідини Палестини: “Що можу сказати я, не повторивши слів інших? Які барви, які контури змалюю, коли все вже сказано, накреслено з усіма найменшими подробицями? Та й навіщо ці бідні замальовки, якщо кожна подія євангельська і так уже облаштовується в уяві християнина такими рисочками, які набагато ближче дають відчувати *минулий* час, ніж усі нині видимі місцини, оголені, мертві?” На Святій землі Гоголь раптом відчув, “наскільки велика черствість мого серця. Друже, велика ця черствість!” Ця подія стала дуже важливою в розгортанні особистої трагедії письменника, але це вже інша тема.

1.

Як свідчать хроніки, Ірод помер за чотири роки до тієї дати, яку вважають початком нової ери; отже, раніше народився й Ісус Христос. Але календарі мало важать для Добра і Зла.

У науці важливе поняття про покоління (генерацію). Для соціологів одне покоління від іншого відділяють 10 років, для генетиків — 20 (ідеться про відстань між батьками, дітьми, онуками і далі). Від князя Володимира і хрещення Києва минуло 1000 років, а 1000/20=50. Беручи з покоління по одній персоні, ми могли б запросити всіх у туристський автобус і влаштувати екскурсію Києвом. Маючи ще один автобус, запросимо люд від князя Володимира до Різдва Христового на екскурсію Юдеєю. Поговоримо і впевнимося, що вони — це ми, а ми — це вони. Туніка Пілата була святковішою від нинішніх піджаків, але обмивки з його рук за 2000 років не втратили смаку й аромату. Ми, як і вони, сприймаємо форму й уникаємо змісту, бо це зручно.

Пригадайте угоду між Фаустом і Мефістофелем. Це — форма. Зміст у тому, що задля насолод той чорт мусить красти й убивати — себто крадемо й убиваємо ми, але ж його руками. Таку угоду можна підписати не з міфічним сатаною, а з хижою державою чи, скажімо, фірмою з виробництва бомбардувальників. Проблема в тому, що громоподібні сурми, які зруйнували біблійний Єрихон, за фізичним механізмом дії подібні до вакуумних бомб. З технічного погляду це Геґелівська спіраль, з морально-етичного — замкнене коло. Нагірна проповідь Христа не стала “конституцією людства”. Конфлікт між євреями й арабами стає вічним. “Нема ні елліна, ні юдея”, — написано в Книзі, але ця шляхетна теза тоді буде життєздатною, коли її визнають і елліни, і юдеї. А можливо, навіть “Газпром”... Абсурд — дурниця, яка виникає під час додавання великої кількості маленьких мудростей. Арабська мова давно стала другою державною в Ізраїлі — такою була вимога палестинців. Її задовольнили — і що?

Євангеліє від Матвія: “Хто не зі мною, той супроти мене”. Євангеліє від Марка: “Хто не супроти нас, той за нас”. Євангеліє від Луки: “Хто не проти вас, той за вас” (9.50), але “Хто не зі Мною, той проти Мене” (11.23). У Євангелії від Івана текстів, які торкалися б цієї теми, зовсім немає. Від першого до четвертого Євангелія бачимо дедалі м’якшу оцінку тих, хто не зі мною, але кожен може обирати собі саме ту, яка йому до вподоби.

“Бий свого, щоб чужий боявся” — це також позиція, на жаль, дуже знайома українцям.

2.

Трапилося так, що кілька років тому одна з українських газет перед новим роком оприлюднила мій допис, у якому з певних причин я подав свій телефонний номер. Поміж тими, хто зателефонував, був пан Тичина з Ічні на Чернігівщині.

— Ви приїздили до нас читати лекції? — запитав він.

— Здається, що так... Але це було давно.

— Це було 1988 року. Згадали? А мене пам’ятаєте?

Знане прізвище Тичина нагадало мені кремезного молодика з шевченківськими вусами; мав на собі мало популярну на той час (хоч і не заборонену) вишиванку. Лекцію я читав чи то на спиртзаводі, чи то на харчокомбінаті; пан Тичина вирізнявся ще й тим, що носив пенсне: вочевидь, щоб не лише прізвищем нагадувати свого земляка-поета. Після лекції підійшов і запитав, як можна шпиталізувати когось із родичів у клініку Інституту геронтології. Записав усе в книжечку й несподівано поцікавився: “А ви Шевченка любите?”

На таке запитання відповісти важко: Шевченка я не “люблю” — це не те слово; моє єство не існує окремо від його духовної аури. Приблизно так я відповів, на що пан Тичина похвалився: “В Ічні, ось тут, Шевченко одного разу ночував у мого прапрапрадіда. Що скажете?” Я не сказав нічого, бо саме увірвався терпець райкомівському інструкторові, який супроводжував мене (підбриті брови, волосся з носа і чорна, як на похороні, краватка); він потяг мене до дверей, бо лекційний день ще не закінчився.

Узявши до рук книжку П. Жура “Літо перше” (К.: “Дніпро”, 1970), можна прочитати, що 19 січня 1844 р., 165 років тому, Шевченко ночував у панотця Гаврила Тичини. А яким побитом Тарас Григорович опинився в Ічні? З кількома проміжними зупинками їхав з Яготина до Качанівки, а далі рушив до Москви і Петербурга. Їхав з України, залишивши за плечима яскравий епізод життя, коли він — учорашній кріпак — знехтував коханням княжни Варвари Рєпніної (її родовід прикрашала постать останнього гетьмана України Кирила Розумовського — був прадідом по матері).

В Яготині Шевченко мешкав у флігелі, в якому старий князь Рєпнін приймав гостей. У кабінеті стояв стіл на лев’ячих лапах, і на цьому столі писалася “Тризна”. Поемі передувала присвята княжні, яка закінчувалася так:

Ваш добрый ангел осенил
Меня бессмертными крылами
И тихостройными речами
Мечты о рае пробудил.

Російськомовним творам Шевченка не щастить у літературознавстві. Раніше їх намагалися причепити до “пролетарського інтернаціоналізму” і змайстрували русифікаторське пужально: ваш Кобзар — і той писав російською, то чого огинаєтеся? На власні вуха чув цей аргумент від одного з тих нардепів, що борються за “двомовність” (хоч “паляниця” чи “оселедець” правильно не вимовлять навіть під загрозою смерті). Деякі порядні українці начебто соромляться за Шевченка — таке, бачте, лихо спіткало генія — опустився до московської говірки; хай би ще твори писав російською, пробачимо цей гріх, але й щоденник, свій для себе... жах! Плутають російську мову з Російською імперією. Існує український інтелігент Шевченко, який володів російською мовою, але був посереднім російськомовним прозаїком. А російськомовного поета Шевченка немає, бо й “Тризна”, і навіть набагато органічніша “Слепая” писані не генієм і кров’ю, а версифікаторською технікою і чорнилом. При цьому кожне — українське чи російське слово поета лишається для нас свідченням його духовної еволюції (або впливу життєвих обставин: повісті писав, щоб заробити після заслання).

Але повернемося до стола на лев’ячих лапах. На гостинах у Яготині Шевченко багато малював. *Варетт* Рєпніна — романтична, витончена, екзальтована і наївна — закохалася в молодого красеня. Була старою дівкою (за тридцять), що впливало на перепади її настроїв. Мало не зомліла, побачивши поета напідпитку. І написала йому записку з алегоричною, але прозорою доганою за невідповідність її дівочим ідеалам. Шевченко через два дні відповів “Тризною”. Всупереч обнадійливій присвяті, поема була відмовою від будь-яких стосунків за межами товариської приязні. Докорів поет не прийняв. Чому одна жінка чоловікові подобається, а інша — ні? Княжна плакала. Шевченко малював портрети на замовлення, віршував, принагідно упадав за жінками, а часом із приятелями “мочимордами” тішив душу оковитою. Був мужчиною. Не мусимо дивитися на нього очима романтичної *Варетт.* Якщо й трапляються на світі поети, позбавлені плоті, то не пишуть геніальних віршів.

Минуло чотири роки. Орська фортеця, рік 1848 від Р.Х., зима. Січень, лютий. Одинадцята ночі. На всю казарму горить одна свічка, і біля неї Шевченко: каламар, перо, папір — лист до княжни (сюжет для картини Рембрандта). “*29 февраля високосного.* Читая и перечитывая ваше письмо, я только сегодня заметил ваши слова: “Вы меня вспомнили в дальней стороне”. Не вспомнил, добрая, благородная Варвара Николаевна, а помнил и буду помнить вас, пока угодно будет Богу оставить во мне хоть искру чувства доброго. Молитеся, молитва ваша угодна Богу. Она оградит меня от этого страшного бесчувствия, которое уже начинает проникать в мою расслабленную душу”.

Страшним і важким був перший рік заслання. Зневіра і розпач нуртували поета впродовж усієї солдатчини, але напади “страшного бесчувствия” не зруйнували душі. За листами Шевченка до Рєпніної можемо прослідкувати історію одного з творчих задумів.

7 березня 1850 р.: “Новый Завет я читаю с благоговейным трепетом. Вследствие этого во мне родилась мысль описать сердце матери по жизни Пречистой Девы — матери Спасителя”. Поему “Марія” Шевченко написав лише через 10 років — восени 1859-го. Перечитайте. Хіба не є посестрами Шевченківська Катерина і Шевченківська Марія? Хіба кожна з них не уособлює сплюжене материнство? Як учили нас колись, поет був атеїстом, а його біблійні переспіви — засіб боротьби з самодержавством. Це правда, якщо згадати, що йдеться про людину, готову за Україну “проклясти Бога”, в якого “за дверима лежала сокира”.

Тепер нам кажуть, що духовність Шевченка ґрунтується передовсім на християнстві, а вимір національного відродження — кількість нових церков. І в цьому є резон (якщо йдеться про поета, а не про новобудови). Але істина ніколи не лежить посередині. Якщо говорити про узагальнене трактування релігійних мотивів у Кобзаря, то це, на мою думку, розуміння Біблії насамперед як основоположного для європейської культури та етики літературного твору. Визнання християнських моральних пріоритетів, неканонічна белетризація біблійних сюжетів і неприхований скепсис щодо земних намісників Бога — все це єднає творчість Шевченка (і українську літературу після нього) з європейським дискурсом. Мусимо брати до уваги й певні особистісні (можливо, ірраціональні) уподобання. Шевченко знав античну міфологію, Пушкін — християнську, проте в творах українського класика античні мотиви позначені пунктиром, як християнські — в творах російського. Пушкін, імовірно, найбільш “нехристиянський” поет Росії. А українську “норму” антики виспівали — кожен по-своєму — Котляревський, Леся Українка і Микола Зеров.

А в Ічні увечері того дня пан Тичина з дружиною завітав до мене в готель. Я не чекав на гостей і не мав чим пригощати. Але пані Камена (так її звали) принесла веселеньких пиріжків з яйцем і капустою, а я за допомогою кип’ятильника змайстрував каву. Вдвох вони співали “Зоре моя вечірняя...”, а наостанок мій гість декламував Шевченка.

Камена в римській міфології — відповідник давньогрецької музи. Все життя про свою Музу-Камену мріяв Шевченко, але доля була немилосердною. Втім... Чи поїхала б Рєпніна за поетом у заслання, як її тітка поїхала до Сибіру за чоловіком, декабристом Волконським? Думаю, що поїхала б, якби пустили. Їхня зустріч у Москві, коли Шевченко повертався з солдатчини, розчарувала обох. Рєпніна пережила поета на 30 років (1809—1891).

Ієшуа Га-Ноцрі, Ісус із Назарета, був євреєм, і це незаперечно. Але правду пише й автор “Трьох перстенів” Антонич: “...спить слов’янськеє Дитя”. В колисках (і лише в колисках) всі люди рівні й однаково милі. Та комусь випадає барвінок, а комусь життя стелиться снігом. Ясна Пані, щаслива породілля, плакала над немовлям, передчуваючи Голготу. В Шевченка це так (“Марія”): “І іменем твойого сина, // Твоєї скорбної дитини, // Любов і правду рознесли // По всьому світу. Ти ж під тином, // Сумуючи, у бур’яні // Умерла з голоду. Амінь.”

КОНКУРС «ЯРОСЛАВІВ ВАЛ» ПРОДОВЖЕНО

Конкурс має на меті створення яскравих книжок з історії України, призначених передовсім для дітей та юнацтва. Цими творами Ліга українських меценатів планує розпочати серію видань про минуле нашого народу та про його непрості випробування в глибині далеких століть.

За час від оголошення конкурсу на адресу Ліги надійшло чимало рукописів із сюжетами з історії України. Однак творів, які можуть стати справді помітними літературними подіями, у пошті конкурсу лише два. Тому рішення членів журі одностайне: конкурс слід продовжити. Чекаємо на нові романи, повісті та оповідання із сюжетами про минуле України. Всі твори потрібно подавати під девізом. В окремому конверті — ім’я та прізвище автора, його адреса.

Принагідно повідомляємо, що виконавча дирекція Ліги меценатів збільшить розмір премій переможців. З авторами творів, які буде відзначено преміями, видавництво “Ярославів Вал” укладе угоди на видання книжок.

Конкурс “Ярославів Вал” триватиме до 30 травня цього року. Адреса, на яку слід надсилати рукописи, змінилася: 01034, Київ-34, вул. Ярославів Вал, 21-Е, кв. 57. Неодмінно позначати: “ На конкурс “Ярославів Вал”.

Прес-служба Ліги українських меценатів

ЦЕ ЗНАКОВЕ ЧИСЛО

Львівському видавництву “Сполом” — тринадцять років

Микола ПЕТРЕНКО

Хоч би що там було, а число тринадцять має якусь знакову силу в людському житті, в суспільних чи виробничих взаєминах. Для кожного з нас воно єднається з Тарасовою долею — чеканням наступного етапу життєвого шляху.

Отож львівське видавництво “Сполом” і вирішило відзначити свою тринадцяту річницю з обнадійливими підсумками, з перспективою подальшого розвою. Вечір з цієї нагоди відбувся у Львівському палаці мистецтв і зібрав чималий гурт творців книги та їхніх прихильників. Почався він звітом головного редактора видавництва Галини Капініс. А звітувати було про що: число виданих книжок, а це насамперед художня література, сягав півторатисячної позначки. Заслуга видавництва насамперед у тому, що воно зуміло згуртувати міцний творчий колектив, передусім провідних членів Львівської письменницької організації. Серед постійних авторів “Сполому” — Ігор та Ірина Калинці, Богдан Стельмах, Марія Людкевич, Роман Лубківський, Василь Стефак і Левко Різник, Ігор Павлюк, Богдан Чепурко, Валерій Шевчук, Марія Чумарна, Олесь Дяк, Марія Якубовська, Іван Гущак. Цей список можна було б потроїти.

Варто зазначити, що чимало авторів видали тут не одну книжку: московський україніст Віктор Ідзьо і відомий поет Богдан Стельмах — по два десятки, Евеліна Шегедіна — сімнадцять, автор цих рядків — тринадцять, Ярослав Камінецький, Ігор Павлюк, Роман Качурівський, Олесь Гордон, Марія Людкевич, Олесь Дяк, Володимир Бондаренко, Василь Щеглюк, Христина Сніжна і ще низка відомих авторів — по п’ять, шість, сім чи вісім. Плідними авторами були й нині покійні Галина Гордасевич і Роман Бачинський. Багатьом авторам видавництво йшло назустріч, частково чи й повністю беручи на себе поліграфічні видатки.

Хочеться назвати бодай кілька із резонансних видань: “Легенди Львова” Ю. Винничука, “Близьке і далеке” Ірини Калинець, “Лицарі пера і чарки” М. Петренка, “Бойовий гопак” В. Пилата, “З початку світу. Україна в символах” М. Чумарної (ця книжка виходила подвійним накладом). Також двічі виходило “Зів’яле листя” І. Франка (українською й англійською мовами, в перекладах І. Теплого), тричі передруковували “Волинь” У. Самчука.

Серія патріотичних видань становить значну частку в доробку видавництва. Це передусім історія України, трагедія Закерзоння, тема ОУН-УПА. Поміж багатьох книжок унікальне видання “Феномен Степана Бандери” (двічі) Є. Перепічки, “Про наших великих духом” М. Феллера, “Атентат” Б. Стельмаха, “Священики Закерзоння: хроніка репресій” (укр. і англ. мовами) А. Путько-Стех, “УПА згідно зі свідченнями німецьких та радянських архівів” В. Ідзя (три наклади), інші. Усі вони виготовлені з любов’ю, що передавалася від видавців до читачів.

Далеко за межі Львова пролинула слава чудової серії “Лірика”, де вже побачили світ томики І. Франка, В. Симоненка, Б. І. Антонича, Є. Плужника, О. Олеся, Д. Фальківського, І. Калинця, Б. Стельмаха, І. Павлюка та ще кількох своєрідних авторів.

Не кожне видавництво зважується на видання книжок зі світу музики, а “Сполом” вирішив пошукати себе й тут. Перші результати — своєрідні видання колядок, дорослі й дитячі пісенники, солоспіви І. Майчика на вірші Б. І. Антонича, та ще однієї пари побратимів — пісень трагічно загиблого І. Білозора та В. Івасюка на тексти Б. Стельмаха. “Сполом” підняв із забуття ім’я українського канадця Б. Весоловського, пісні якого нині набувають другого популярного звучання. А ще книжки з духовного світу музичних подвижників М. Скорика, І. Крих, дослідження О. Зелінського, В. Камінського та інших авторів.

Окремо слід відзначити співпрацю видавництва з дитячими бібліотеками, і не лише Львівщини, обов’язкове надання частини накладу дитячих видань сиротинцям, особливо на день Святого Миколая чи на Великдень.

За даними Книжкової палати України, “Сполом” за кількістю видань увійшов у десятку найпродуктивніших видавництв України. А львівські письменники полічили, що дев’ять із десяти їхніх книг надруковано саме тут.

На наших очах відбулося становлення “Сполому” — від перших кроків, від долання майже непереборних бюрократичних перепон до визнання і підтримки, хоч скарг від керівників “Сполому” — співорганізаторів і співвласників директора Олега Дука і головного редактора Галини Капініс не бракує. На вечорі звучала впевненість, що суспільство і влада, широкий авторський і громадський загал дедалі чіткіше усвідомлюватимуть значення книжки для становлення і розвитку самосвідомості народу, особливо дітей, молоді, що труднощі долатимуться спільними силами, і що на читачів чекатимуть ще сотні прекрасних книжок.

Прихильні до “Сполому” львівські письменники вирішили привітати своїх видавців збіркою веселих вітань, з дотепними шаржами на видавців і автуру, з пародіями на них, гуморесками, епіграмами. Книжку цю видало дружнє видавництво “Ліга-Прес” — для “домашнього” вжитку.

ЧАС ОДИНОКИХ ГОЛОСІВ

Ніна ГНАТЮК
Фото **Сергія МАРЧЕНКА**

В “Укрінформі” відбулася прес-конференція Оксани Пахльовської, письменниці, культуролога, професора Римського університету “Ла Сап’єнца”, доктора філологічних наук. І хоч презентація її фундаментальної книжки “Ave, Europa!” пройшла зовсім недавно в Українському домі та привернула увагу численних журналістів і громадськості, відбулися зустрічі пані Оксани зі студентами і викладачами Київського національного університету імені Т. Шевченка, колективом Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України, все-таки інтерес до цього видання та його авторки не зменшився.

Розмірковуючи про сучасне суспільно-політичне й економічне становище України, Оксана Пахльовська відверто і не без гіркоти зазначила, що Україна зараз нагадує їй “Титанік”, який несеться на айсберг, не знаючи, де той перебуває.

Одна з версій катастрофи сумнозвісного пароплава полягає в тому, що, будуючи його, замість сталі використано залізо, замість цвяхів найвищого ґатунку — гвіздки низької якості. Все це було зроблено заради заощадження. Результат відомий.

Чи не так з Україною: заощаджують на освіті, культурі, книговиданні, економлять на українських культурних центрах за кордоном. Це призводить до того, що відбувається люмпенізація суспільства, відмирання його культурної складової, заміна високих зразків духовності сурогатом. У всьому цьому — страшна метафора катастрофи. Вона ще невидима, але вже чітко означені її фраґменти.

Оксана Пахльовська ще раз нагадала, що вона не ідеалізує Європу. Але Європа при всіх своїх кризах, проблемах, вадах зуміла побудувати суспільство, де нема приниження будь-якої нації, де проти людини іншої мови, віри не застосують не лише зброї, а й поганого слова.

Зовсім інше бачимо в євразійському просторі. Один з політологів назвав його “експортом гробів”. Процеси придушення людської свободи, “інакомислія” тут поглиблюються.

Демократія починається з внутрішньої потреби людини в свободі, з усвідомлення власної гідності. Помаранчева революція показала, що Україна потребує демократії, як свіжого повітря. Але цей помаранчевий спротив постгеноцидній свідомості усі наші політики, хоч як це прикро, провалили. “Те, що буде завтра, залежить лише від нас”, — сказала О. Пахльовська.

Як зауважила на прес-конференції директор видавництва “Пульсари” Лариса Копань, книжка “Ave, Europa!” — енциклопедія наших невдач, прорахунків, сподівань і надій. Вона написана з пристрастю публіциста і точністю науковця.

Саме так відповідала пані Оксана і на запитання журналістів.

— ***Як лікувати встановлений Вами діагноз?***

— Розбудова знань про Європу в Україні. Розбудова знань про Україну в Європі.

Дехто вважає, що Європа — це як супермаркет, де все гарно і ситно. Але все досягнуте тут — результат свободи особистості.

Я вже говорила про те, що зверталася з конкретними програмами, пропозиціями до міністерств, високопосадовців, але мене не почули. Результат був нульовим.

Тому немає рецептів виходу з духовної й економічної кризи. Про конкретні кроки можна говорити тоді, коли в Україні існуватиме потреба Європи як свободи. Інакше Україна не виживе, бо в іншому просторі інші нації не виживають.

— ***Ви схвально говорили про нашу молодь…***

— Люблю спілкуватися з молоддю. Але почула від студентів: “Ми вчимо мови, щоб виїхати звідси”. За невеликим винятком, Україна сьогодні не дає конкурентоспроможної освіти. Відбувається подальша плебеїзація, люмпенізація України. І на горизонті не видно державного діяча, який був би здатний подолати ці проблеми. Отож, маємо тих правителів, на яких заслуговуємо.

— ***Що скажете про масштабну дезінформацію світу з боку Росії щодо України? Її назвали злодійкою під час газового конфлікту.***

— Сучасна цивілізація опирається на інформацію. А Росія витрачає на неї величезні гроші. Росія поводилася під час газового конфлікту брутально, але цим вона змушувала рахуватися з собою. А Україна своєю млявістю і невизначеністю, неузгодженістю дій гілок влади спонукала Європу до думки: “А чому ми повинні прислухатися до людей, які не здатні захистити себе?”

Треба пам’ятати про те, що Росія втратила можливість перемогти Європу як цивілізацію. Хоч би скільки було в Росії нафти і газу, громадянин Росії живе набагато гірше за мешканця Люксембурга чи Німеччини. Росія підпорядкувала свою політику і культуру енергоресурсам. І своїми газогонами, які будує в Європі, прагне продемонструвати себе як наддержаву.

Підписано з Росією газову угоду на 10 років. А що ми знаємо про цей документ? Вже було підписано угоду про Чорноморський флот. І до чого це призвело? Тут варто згадати про “радянську мову” — мову перекрученого змісту. Коли йдеться про демократію — виходить тоталітаризм. Коли маємо на увазі мову влади — виходить влада мови.

— ***Які місця любите відвідувати під час приїзду в Україну? Що позитивного знаходите тут?***

— У мене нема вільного часу ні в Італії, ні в Україні. Я прикута ланцюгом до комп’ютера. Хочеться поїхати до Львова, а ще — на схід України, поговорити там з людьми, дізнатися, як вони живуть.

У мене найкраще враження від презентації книжки в Українському домі. Не чекала, що прийде стільки людей, не чекала на таку схвальну реакцію. І я вдячна видавцям і меценатам видання.

Не належу до жодної тусовки. Просто роблю свою справу.

На презентації книжки О.Пахльовської в Українському домі Ліна Костенко сказала, що колись її донька зауважила: “Нині час одиноких голосів”. Та й справді, Оксана Пахльовська самотужки, без будь-якої підтримки Української держави створила кафедру україністики в Римському університеті, стала його професором. Чи ж такими, як пані Оксана, в нас засіяне поле?

Росія виділяє шалені кошти на підтримку своїх культурних центрів у Європі, фінансово підтримує студентів, які хочуть вивчати російську мову. А Україна, як зауважила пані Оксана, лише подає прейскурант оплати за вивчення мови зарубіжним студентам.

Не поодинокі гастролі танцювальних колективів, не фольклорні ансамблі й світлиці зможуть дати зарубіжній громадськості глибоке і правдиве уявлення про сучасну Україну. Треба створювати кафедри україністики у провідних університетах, культурні центри в європейських столицях. Чому держава, що декларує про свою інтеграцію в Європу, не дбає про лобіювання своїх інтересів у ній? Якщо не буде інтелектуального обміну, буде застій. Треба пам’ятати, що Росія зараз бореться проти Європи на території України. Тому завдання України — відстояти себе і зробити все, щоб її почули у Європі, у світі. А почують її — почують усіх нас.

Презентація книги О. Пахльовської в Українському домі

“Все, що справжнє, в пісню заховає,
Все, що рідне, у Пісні пісень”.

Ігор ПАВЛЮК

НАПЕРЕД НАПИСАНА ІСТОРІЯ

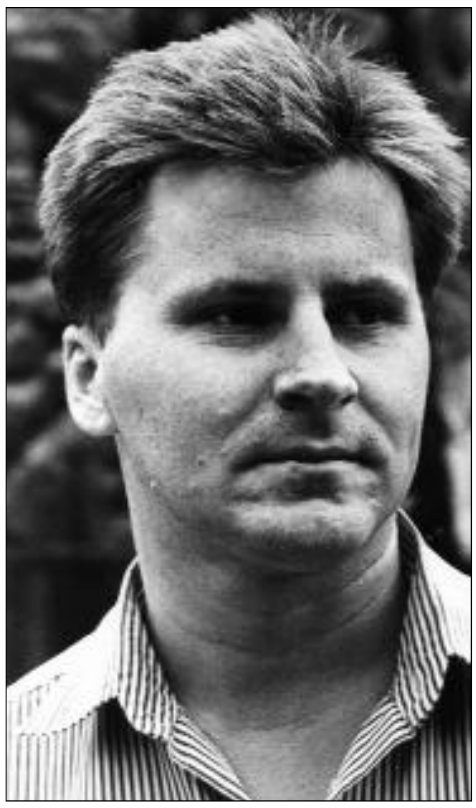

МАМАЙ

Осінь. Рано темніє.
В полі — привид Мамая.
Він вмирати не вміє.
Він між пеклом і раєм.

То співає, то б’ється,
То сміється, то плаче,
Як поранена птиця,
Характерник козачий.

Шрами навхрест у нього.
Семиструнна шаблюка.
Щось у ньому від Бога,
Щось у ньому від крука.

А кругом, на деревах,
Одноразові гнізда,
Пінопластові леви
Мерседесами їздять.

Він чужий цьому світу.
Він сильніший за нього.
Його зірка ще світить
На безсмертну дорогу.

І сміються людиська,
І кар’єру клепають.

Темно. Вітряно. Слизько.
В небі привид Мамая.

* * *

Сніг чадить.
Ліпитиму коня.
Бо дешева воля без повстання.
І давно не голена стерня
Коле, як приборкане кохання.

А життя йде швидше, аніж час,
Важко прикладаючись до щастя
В тих світах, де вже немає нас,
І у тих, де всім побути вдасться.

Протопчу стежину у снігах.
Так цілують мертвих і крилатих.
Впізнаю себе у ворогах,
Наче вина в ріках непочатих.

Що смішне, те трохи і страшне.
Те, що поламається, не гнеться.
Може, час життя наздожене,
Гляне в очі — і назад вернеться.

Світ простий-простий такий, мов сніг,
І складний, ну як сніжинка кожна…
Тож лицем в замерзлому вікні
Стане, може, квітка придорожня.

Гнотик свічки веною стає
І при тім прозоріє, прозоріє…

Сніг чадить.
І чується мені

Наперед написана історія.

ОДКРОВЕННЯ

Т. Г. Шевченкові

Спить зима на зеленім житі.
А Тебе забрав поїзд скорий…
Ми не вміємо інакше жити!
Ми не хочем співати в хорі.

Наче мрія колись, так совість
В чорні ночі мені співає…

Як знімають вінок терновий —
Це болючіше, ніж вдягають.

ТВОРЕЦЬ І ГЕТЬМАН

Думав гетьман — вибирає долю.
Сива чайка плакала в Дніпрі:
Україна продана за волю,
Україна куплена за гріш.

Думав гетьман. Лірники співали.
Так душевно вміють лиш сліпі.
На прощання в губи цілували
Поле, ліс і гори голубі.

Думав гетьман — віра в нас єдина:
Об’єдна корону й булаву…
Бог також, він трішечки людина.
Він сидів і плакав у траву.

Гетьман думав. Півні за рікою
Піють, піють сумно, як вітри.
А тополі ходять за водою,
Розпустивши коси-вечори,

Що спадають козакам на рани
Оберемком променів святих.
Степ — як лист турецькому султану,
І кургани — душі висоти.

Вся Земля — німа, немов руїна,
Десь для когось пада, як зоря.
Сивий гетьман Богу України
Ланцюгами сльози витирав.

ХРИСТОС

Вітер метро — запах тунелю,
Яким у вічність душі вертепні летять.
Прийшов Христос, як у пустелю:
Не розп’яли…
Посміялися з нього.
Сіли.
Їдять.

Владу “ругають” земну й небесну.
Натовп стиснувся в кулак і затих.
Христа по спині поплескали
ніжно, чесно,
Питаючи — за тих він, а чи за тих…

А він, хто втомився від революцій,
Підкинув суху галузку в старий вогонь
І запитав, як колись Варраву:
Як вони звуться?
Бо він був тесля.

І цвяхи цвіли
Із його
Долонь.

ДО МУЗИ

Чорнобильських слухаю солов’їв.
Рідні приборкую гени.
А ти ж полюбила вірші мої
Так — мов носиш дитя від мене.

Що ж, мила Музо,
Я сам вже вірш
З римою, ритмом бою.

Я тобі вірю.
Ти мені вір.
Скоро нас буде троє…

ЗАКОН ЖИТТЯ

Наш дух дорожчає, здорожений.
Але не Ви мені Суддя.
Я можу бути переможений
Лише законами Життя.

* * *

А вздовж найдовшої води —
Вогні найвищі.
Стежина долі — наче дим…
Мій вітер свище.

Наскельні написи здають.
Сивіють болі.
Та підіймаються, як ртуть,
Нащадки волі.

СЕЛО XXI. ГЛИБИНКА

Стареньке світло Місяця над ставом.
Ідилія природи… не людей…
Два п’яниці… некошена отава.
Задрипані дітиська де-не-де.

Моя печаль, як лісова дорога,
Невидима із неба до зими.

Дивлюсь на все…
Очам моїм волого.
І вітер у печі, мов кров, шумить.

Нічний туман на озеро лягає.
Глибинка засинає без пісень.
Єдиний дід, що знав іще Чапаєва,
У снах дрімотних спогади пасе.

Всі вільні тут — як риби на асфальті.
Нема ні клубу, ні веселих свят…
Лиш чорноротий піп фальшивим альтом
Благословляє сивих немовлят.

А в церкві лісу гнізда і розп’яття,
І ветхі схрони з Другої війни.
Сидять у дуплах привиди хвостаті
І рохкають під дубом кабани.

А зверху зорі падають, як паски
Із вишитого хрестиком стола.

…Оце вона і є —
Остання казка
І перша правда
Мертвого села.

ПІД НЕБОМ УКРАЇНИ

Зорянці Вербич

Тихо. Дуже тихо в Україні.
Тільки серед ночі де-не-де
То пісні прощально-солов’їні,
То зелене яблуко впаде.

То шабельним сміхом озоветься
Предок із міжзоряних степів.
Половецький кінь іще пасеться,
Руський відійшов чи відлетів.

Йде козак — штани широкополі.
Йде козак… як довго йде козак…
Може, тому, що іде по волі,
Тому і поволі —
Як сльоза.

Все, що справжнє, в пісню заховає,
Все, що рідне, у Пісні пісень.
Він не жне й не сіє, лиш блукає.
Ледве-ледве душу донесе.

Повз голів колгоспних, директорів,
Мерів, ворохобних куркулів…
Заклинання імпортних моторів
І мовчання дивних журавлів.

Потім щось у ньому, ніби вихор…
Наче бунт свяченої води.

Й тихо в Україні.
Дуже тихо.
Як завжди.

ПСИХОТЕРАПІЯ

Йду…
Золотий полин обабіч мого шляху.
Праворуч — шум ріки, солоний у кінці…
В перехідні часи ні сміху і ні страху.
Орлиних душ чортма,
Усі — як гаманці.

Перехідні часи завжди для України:
То голод, то війна, то строїм комунізм…
І рима, як назло, ото прийшла “руїна”.
Й не знаю, де подітися мені.

Податись за кордон?
Завести бджіл в глибинці?
Чи на війну піти за волю не мою?
Чи, може, в теплоті зостатися,
при жінці?
Столиці я боюсь.

Там дика суєта і натовпна самотність.
Там шумно… А життя ж у тиші
почалось…
Хоча б одне лице знайти посеред сотні
Таких, як в НЛО.

Хоча… хоча… хоча…
Мій світ завжди зі мною.
І вся ця мішура, що зовні, — тільки гра.

Мене цікавить більш війна мене зі мною
І шум Дніпра.

Ну потойбіччя ще…
Чого кривити душу?
Чи є там щось, нема?..

Помру — мов народивсь…
В пекельнім казані жувати райські груші,
Чи вишні від біди.

Отак-от йду і йду…
Не перший, не останній…
Ким був і що зробив —
Проясниться пізніш.

А зараз би мені здобутись на
повстання…
Як ніжний, ніжний, ніж…

ЗИМА. СВЯТО

Загриміло вгорі.
Заіскрило.
Закутало вітром.
Затремтіла сльоза,
Наче Божа усмішка, мені.
Я до себе біжу,
Задихаючись, —
Снігом — по світу.
Духи предків, як риби,
У світлій летять глибині.

А цей сніг золотий —
Вічний попіл згорілого храму.
А цей грім молодий —
Перелякана ніжність хмарин.
Озиваються золотом
Лампи вольфрамові.
Новий рік.
Пахне хвоєю й шкіркою мандарин.

Візантійські мотиви
Лежать за розхрестями вікон.
А за ними кигиче
Захмарений погляд волхва.
От і всі пироги…
Милі дітки, жона з чоловіком,
Біла церква, ворони…
І біла святкова трава.

Тільки нитка червона
Чиєїсь сирітської долі
У святковім безчассі
Спірально впаде на рушник.
І зітхнуть бунтарі,
Й перехрестяться відьми поволі.
І надтріснутим дзвоном
Озветься
Початок струни.

Від земного тяжіння
Обтрусяться душі убогі.
Світле свято у світі.
Світає. Зоріє свіча.
Сивим небом до серця
Засіяні
Чорні
Дороги.

Ми виходим на гору, щоб
Білу
Дорогу
Почать.

«РАЗОМ» [redacted]Р І В МАЙБУТНЬОМУ

Відкриття виставки. Позаду полотно “Мімікрія” Юрія Дзендровського

Тут багато відомих прізвищ, тільки імена вже інші. Бо нове покоління впевнено заявило про себе як цілісну шляхетну силу.

Недосконалість політиків перемогли художники — нинішні вихованці кількох академій Києва, Львова і Харкова, де талановиту молодь навчають образотворчого мистецтва й архітектури, а головне — внутрішньої свободи. 90-річчя Соборності України молоді митці відзначили по-своєму: в Києво-Могилянській академії, в галереї мистецтв імені Олени Замостян відкрили спільну виставку і назвали її “Разом”.

Цей перший самостійно втілений мистецький проект Анастасії Мельник, другокурсниці, майбутнього політолога свідчить: науки і соціальні технології в нинішній “Могилянці” викладають справді глибоко. Почесний ректор академії В’ячеслав Брюховецький, який скромно стояв у студентському гурті на відкритті виставки, був задоволений. Справа його життя набирає сили і міцного квіту.

Максим Демченко. “Точка опори”

Олександр Стешин. “Читання Євангелії”

Гліб Масалітин. “Березень”

Ганна КОЗАЧЕНКО,
член правління Українського фонду культури

Скульптура, живопис, графіка — 76 творів львів’ян, харків’ян і киян представляють майстерні видатних наших митців, яких за життя називаємо класиками. Втім, не побачиш тут епігонства, а тільки щиру данину мистецькій школі, на жаль, уже втраченій у багатьох країнах світу. Академіки, хоч не були того дня на презентації виставки і виданого її каталогу, але творчим посвятам від своїх учнів можуть сміливо радіти. В щедрі, багаті душі посіяли вони зерна високого ремесла, яке дає талановитій особистості крилату свободу для самовираження. І молодь висловила на цій виставці своє ставлення до минулого, теперішнього і майбутнього навіть самою *експозицією* вибраних творів.

Анастасія Мельник, куратор проекту

Вони вже виросли з наших занудних повчань і засвоїли проповіді про історичні уроки минулого. І, на відміну від нас, не афішують святі для них події й поняття. Це покоління не таке багатослівне і більш конкретне. Погляди на світ вони викладають, не нав’язуючи, але й не приховуючи. Вони — люди вчинку, і цим нагадують давніх своїх однолітків, які власним вибором стояли під Крутами...

Життєствердні творчі вияви на молодіжній виставці в галереї Києво-Могилянської академії свідчать, що у сфері духу, куди перейшла та непримирена борня за майбутнє України та її народу, нинішня молодь націлена лише на перемогу. Вона не дозволяє знищити себе, бо вже міцно стала на крило.

Експозицію не ділили за географічним принципом. А попередній прискіпливий відбір за одним-єдиним критерієм — високою творчою свободою — дав змогу відтворити тут нову історичну сутність. Не реґіони, що вийшли свого часу з-під влади Російської й Австро-Угорської імперій, а вже цілісна Україна, яка увібрала генетично і трагічні, й прекрасні романтичні долі попередників, сьогодні змушує тверезо оцінити сучасність. Адже кожен нинішній день — підмурівок майбутнього.

Єгор Зігура. “Гармонія”

У жодну епоху жоден тиран не зумів скасувати кохання і роз’єднати вселенську цілісність чоловіка і жінки. Молоді скульптори (а ніхто з учасників виставки “Разом”, здається, ще не досяг віку Ісуса Христа) інтерпретують вічну тему власним баченням пристрасті, коли з Кохання народжується Любов. У зміні поколінь аж від скіфських або часів Трипільської культури богинь плодючості й досі молоді художники неухильно ведуть тему безперервності, й тим стверджують неминучий фінал сучасного політичного безладу. Живописці переважно роблять акцент на позитиві, який уже увійшов у наш побут попри економічні пастки. Молитва увійшла в життя сучасної родини; відновлено монастирі, де поступово набувають духовної сили майбутні святі старці; а останнє Різдво крутянців — останнє ще й тому, що нинішня молодь не дозволить повторення трагедій. Як і тієї, ще давнішої, яка сталася в Батурині.

Вони допускають нас у внутрішній світ своїх пошуків, щоб ми простежили хід думки: реальна, молитовно зібрана у позу ембріона людська постать поступово перетворюється на знак — так навчають глядача розуміти абстрактне мистецтво.

А на стінах обабіч — соковита розкіш класичного живопису, і легкість імпресіонізму, і знамениті львівські вітражі, й досконала бронза, і несподіване зображення комахи, в якій вбачаєш людину, і... виняток в авторській техніці: графіка, яка болісно ранить. Вигоріле по серцевину стовбура дерево посеред спаленого поля, а трохи нижче — перевернуте зображення живих дерев; усе це висить у просторі галереї на прозорій площині, як фраґмент із “Отче наш” — “...як на небі, так і на землі”. Оту досконалість природи, що і досі існує на небі й проекцію якої на землі відчула і відтворила молода художниця, ми повинні максимально повернути, відновити. Адже точка відліку живого світу, яка дісталася поколінню, чиє дитинство позначене зіркою Полин, має бути краща. Всі, хто так чи інакше не зміг протистояти нищенню природи (особливо це видно в Києві), ще можуть почасти реабілітуватися, зменшуючи у світі зло.

Ми щасливі, що вони у нас є — талановиті, добрі, надійні, які вміють балансувати — скульптурно й самоіронічно — на одній нозі. Але в дусі, в мистецтві молоді художники “Разом” непохитно стоять на своєму, як нинішні Ангели Світла.

Ганна Фурс. “Доля. Галшка Гулевичівна”

Костянтин Аленінський. “Останнє Різдво крутянців”

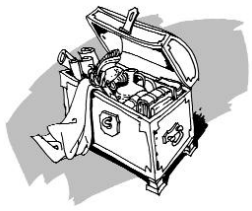

“Національне почуття живе в душі кожної людини”.
Валентин Мороз

З БАБУСИНОЇ СКРИНІ

У Національному музеї літератури України діє багато програм, розрахованих на різні вікові категорії. У рамках програми “Школа народознавства” нещодавно відбулася презентація виставки “Український костюм у часі і просторі” — спільний проект музею та Київського коледжу легкої промисловості. Студенти виявляють себе у різних сферах дизайну — художній розпис тканин, вишивка, бісероплетіння, створення елементів декору інтер’єру, паперопластика, виготовлення різноманітних ляльок тощо.

Фото Надії Кир’ян

Надія КИР’ЯН

У центрі композиції виставки — унікальні українські строї, рушники, хустки з різних реґіонів України, які є зразком народного розуміння краси й гармонії. Поруч — роботи студентів коледжу: вишиті купони чоловічих і жіночих сорочок, вишукані головні убори, взуття, колекції “Барви життя” Лілії Слюсар, “Волиняночка” Оксани Дарчик, “Пісня моєї душі” Наталії Бібікової, “Місячна ніч” Наталії Данилової, “Вечорниці” Олени Красільнік.

Відкрила виставку Раїса Сеннікова, заступник директора музею з науково-освітньої роботи: “Ця виставка доводить, що молодь продовжує народні традиції, додає своє бачення, фантазію і створює унікальні вироби. Це вже не перша наша співпраця з коледжем, представлені тут експонати — невелика частина створеного студентами. На захід завітало багато студентів на чолі з керівником проекту Ольгою Філоненко, викладачами й директором”.

Ольга Анатоліївна розповіла, що проект започатковано 2004 року, він постійно розширюється. Центр “Український костюм” співпрацює з Міністерством культури і туризму України, ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка, музеями.

Микола Шеверун, директор коледжу, захоплений своїми вихованцями: “Коли я зайшов до музею і побачив Різдвяний вертеп, виконаний у техніці паперової пластики, був вражений, а ще більше, коли дізнався, що це робота наших учнів. Ми вдячні працівникам музею, що надали можливість показати наше мистецтво”.

Борис Лавренюк, голова координаційної ради директорів вищих навчальних закладів I—II рівнів акредитації, сказав, що серед п’ятдесяти навчальних закладів, у яких навчаються десятки тисяч студентів, цей коледж один з найкращих. Тут багато роблять для підтримки молоді. І ці 15-18-річні хлопці й дівчата створюють таку красу. Впевнений, що Україна буде такою красивою, як вони.

Фото Алли Глембоцької

Настя Ходякова, ведуча

Фото Алли Глембоцької

Найцікавішим на презентації було театралізоване дійство — демонстрація моделей студентами, яке супроводжував ліричний коментар ведучої Насті Ходякової. Розпочався показ із колекції Наталії Ликовенко “Таємнича незнайомка”. Далі — колекція Ніни Носар “Поклик гір”, яку дівчата представили під закличні пісні Руслани. Цитатою з твору І. Нечуя-Левицького “Кайдашева сім’я” супроводжувалася однойменна колекція одягу Олени Карпішиної; уривком з “Лісової пісні” Лесі Українки — “Лісова мавка” Антоніни Стефанчук, розповіддю про свято Івана Купала — “Купальська ніч” Олександри Шаповалової. Вікторія Павлова представила сюжет “Дівчина-мрія”, Анна Ємельянцева — “Від заходу до сходу”, Наталія Бібікова — “Персія по-українськи”. Одні з найцікавіших — колекції “Скриня нареченої” та “Колесо часу” Катерини та Оксани Молчанових. У першій композиції стрункі хлопці виносять стару бабусину скриню, відчиняють її, дістають весільний одяг нареченої, дружок, гостей тощо. Дівчата демонструють одяг. У другій — дівчата й хлопці котять “колесо часу”, у їхньому одязі основний елемент — коло, символ безкінечності життя, його постійного оновлення.

Блискуче дійство вразило осмисленою красою, синтезом найрізноманітніших мистецтв: красного письменства, декламаторської майстерності, елементів балету, музики, вишивки, плетіння.

Фото Алли Глембоцької

Фото Алли Глембоцької

Про своє захоплення розповіла студентка Валентина Коваленко з Селища Баришівського району на Київщині, яка навчається на заочному відділенні. Любов до вишивання успадкувала від мами. Представлені на виставці її витончені роботи — вишивка на маркізеті: “Вишиваючи сорочку, використовую чотири—п’ять технік на одному виробі. На цій сорочці, приміром, є елементи “курячий брід”, “солов’їні вічка”, лиштва, вирізування”.

Сестри Вікторія й Інна Черненки з Дніпропетровська також захоплюються вишивкою сорочок. Навчатися в цьому коледжі дівчатам дуже подобається.

Та й кому не сподобається така краса!

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ДЕВ’ЯТИЙ ВІДБУВСЯ!

31 січня в усіх обласних центрах, а також у Києві, Севастополі та Сімферополі відбувся завершальний етап IX Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яцика. Всіх переможців і призерів попереднього його етапу (школярів, студентів та учнів профтехосвіти) було відзначено нагородами меценатів і відповідними дипломами за підписами міністра освіти і науки України Івана Вакарчука та президента Ліги українських меценатів Володимира Загорія.

5 лютого о 15.00 у Київському міському будинку вчителя за адресою вул. Володимирська, 57 відбудеться нагородження переможців III (міського) етапу IX Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яцика.

Довідки за телефоном: 486-53-78

Прес-служба Ліги українських меценатів

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор **Павло МОВЧАН**

Головний редактор **Любов ГОЛОТА**

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Перший заступник головного редактора **Ніна ГНАТЮК** 279-49-47
Заступник головного редактора **Петро АНТОНЕНКО** 279-49-47
Заступник головного редактора з виробничих питань **Наталія СКРИННИК** 278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар **Ірина ШЕВЧУК**
Відділ мови **Святослав МІЗЕРНЮК** 279-39-55
Відділ просвітянської роботи **Надія КИР’ЯН** 270-55-57
Відділ коректури **Олена ШУЛЬГА** 278-63-69
Комп’ютерна верстка **Ірина ШЕВЧУК, Олег БЕССЬКИЙ** 278-63-69
Інтернет-редактор **Євген БУКЕТ** 279-39-55
Черговий редактор **Ніна ГНАТЮК**

Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції: **вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001**

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видрукувано з готових фотоформ на комбінаті “Преса України” у середу. Зам. № 3301205 Наклад у лютому — 28800

Листування з читачами — тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети **“Слово Просвіти” — 30617**
Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.
на 6 місяців — 23,42 грн.

4 820095 780016 09005